LIBER SECUNDUS
DE PRIMO
DECALOGI PRÆCEPTO.

DIVISIO TOTIUS LIBRI: AC PRIMI PRÆCEPTI DECALOGI EXPOSITIO.

PRIMUM Decalogi præceptum non eſt; *ut vulgò circumfertur,* De diligendo Deo. *Quippe præcepta dilectionis Dei, & proximi non ſunt ex decem Decalogi præceptis ſed in omnibus clauduntur tamquam prima principia, ad quæ omnia reducuntur. Ut docent* D. Thom. 2. 2. quæſt. 44. art 1. ad 3 & 1. 2. quæſt. 100. art. 4. ad 1. Cajet. 2. 2. quæſt. 64. art. 8. Navarr. ſumma, cap. 11. num. 5. *Nec hoc primum præceptum eſt* De fide habenda. *Præceptum enim fidei præceptis Decalogi præſupponitur. Cum accedentem* ad Deum *oportet credere*; ad Hebræos 11. *Et ita docent* D. Thom. d. ſolut. ad 1. Navarr. d. nu. 5. *Quare hoc præceptum eſt* De ſummo cultu Deo exhibendo: *qui ad religionis virtutem pertinet. Ut tradunt* ibi Navarr. num. 5. Azor. lib. 8. inſtitut. moralium cap. 1 quæſt. 1. *Et conſtat ex forma, qua hoc præceptum traditur* Exodi 20. Ego ſum Deus tuus; non habebis alios Deos coram me. *Cui cultui directè contrariatur ſuperſtitio dans creaturæ honorem Deo debitum: vel Deo cultum indebito modo. Ut tradit* D. Thom. 2. 2. quæſt. 92. art. 1. *Quia tamen tribus virtutibus Theologicis, nempe, fide, ſpe, & charitate Deum colimus; ad hoc præceptum reducuntur, quæ ad has tres virtutes ſpectant. Ut benè tradit* Azor. eodem capite 1. quæſt. 2. *Et ideò in hoc ſecundo libro hunc ordinem ſervabo. Primò tractabo de præcepto fidei, ejuſque myſteria explicitè credendi, ac ſciendi, unà cum doctrina Chriſtiana, & confeſſionis externæ fidei, & ejus profeſſionis ab aliquibus publicè faciendæ: & non diſputandi de fide. Et de vitio contrario, nempe, hæreſi, ejuſque excommunicatione, abſolutione, ac cæteris ejus pœnis: ac de blaſphemia. Secundò de præcepto ſpei, ac ejus contrariis, nempe, deſperatione, præſumptione, ac tentatione Dei. Tertiò de charitatis Dei præcepto. Et de ſchiſmate, quod charitati adverſatur. Tandem de ſuperſtitionibus.*

CAPUT I.

De præcepto actus interni fidei divinæ.

SUMMARIUM.

An ſit præceptum de actu interno fidei? & qua præcepta ad hoc ſpectent? num. 1.
Quando obliget præceptum fidei? Refertur quadam ſententia numero 2.
Explicantur tempora, quibus id præceptum obligat, num. 3.
An teneantur infideles quemcumque docentem illos fidem audire, ac ſtatim res fidei, quas docentur, credere? num. 4.
Quando cenſeatur illis fides ſufficienter propoſita, ut teneantur credere? Referuntur Auctorum ſententiæ, n. 5.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 6.
An eadem fidei propoſitio ſufficiat quo ad omnes? n. 7.
An baptizatus, & nutritus ab infantia inter hæreticos, vel infideles, teneatur ſtatim, ac ſibi fides proponitur, credere: vel quando cenſeatur ei fides ſufficienter propoſi? n. 8.

1 CUM ad fidem tria præcepta reducantur, nempe, præceptum credendi, ſciendi res fidei, & illas exteriùs confitendi: (ut benè tradit *Azor. tom. 1. lib. 8. inſtitut. moral. c. 7. q. 1.*) in hoc capite eſt ſermo de credendi præcepto. In ſequentibus autem de aliis præceptis ad fidem ſpectantibus ſermo erit. Conſtat autem apud omnes eſſe præceptum de actu fidei ſupernaturalis, *cum D. Tho. 2. 2. qu. 16. art. 1.* Quia credere fide ſupernaturali eſt medium neceſſarium ad obtinendam ſalutem ſpiritualem. Ut conſtat ex *Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6.* ubi tamquam diſpoſitio neceſſaria ad juſtificationem ponitur ſpes. Quæ tamen ſine fide eſſe nequit. Idem conſtat ex illo *ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere.* Ubi verbum, *oportet*, neceſſitatem importat.

2 Cum autem in præcepto hoc, ſicut in reliquis affirmativis, contineatur quoddam negativum, id eſt, non negandi fidem: & aliud affirmativum, ſcilicet, eliciendi actus fidei: & illud inſtar negativorum obliget ſemper, & pro ſemper: hoc autem inſtar affirmativorum obliget ſemper, non tamen pro ſemper: controvertitur inter Auctores de tempore, quo præceptum hoc obliget. *Aragon. 2. 2. qu. 2. art. 6. col. penul. verſic. Cæterùm quoniam*, ait ubi ſemel quis actu res fidei credidit, non teneri eum ampliùs fidei actum elicere, niſi cum neceſſitas confitendi fidem occurrit. Et ita ait ſentire communiter Doctores. At ego nullum alium id afferentem inveni. Nec id placet, ut conſtabit ex dicendis *num. ſeq.*

3 Et ideò verius eſt varia eſſe tempora, in quibus hoc præceptum obligat. Primum tempus eſt, quando fides alicui primum ſufficienter proponitur, ut infideli, tunc enim præceptum hoc per ſe ad credendi actum obligat. Quia nulla eſt ratio, ob quam aliud tempus ad credendum expectandum ſit. Quandoquidem abſolutè credere tenetur, & fides illi ſufficienter explicatur. Et quia cum fides ſit medium neceſſarium ad ſalutem, rationi diſſonum eſt, ut ejus receptio ampliùs differatur. Et ita hoc tempus aſſignant *Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 5. q. 2. Azor. t. 1. l. 8. inſtit. mor. c. 7. q. 8.* Et concordant Auctores, quos *num. ſequenti* referam, dicentes infidelem non teneri credere, donec fides ſibi ſufficienter proponatur. Intelligitur autem, ut ſtatim teneantur infideles credere, ac fides illis ſatis proponitur, non metaphyſicè, ſed moraliter, ita ut in re tanti momenti non reputetur notabilis mora arbitrio prudentis. Infantes autem baptizati, ac inter fideles nutriti, cum perveniunt ad rationis uſum, ac fidei myſteria audiunt, apprehendentes illam ut rem ad ſalutem neceſſariam, nec habentes aliquam dubitandi rationem, tenentur ſtatim credere: ſicut alii, qui denuo convertuntur. Cum eadem omnino ſit ratio. At in praxi numquam contingit hos pueros eſſe in mora: cum de re nulla minùs cogitent, quam de contradicendo, vel non credendo. At fieri poterit, ut non eliciant actum fidei divinæ: quia ſæpè non proponuntur illis hæc myſteria, ut dicta à Deo. At niſi ſit ratio urgens ſuadens in his pueris negligentiam gravem fuiſſe, excuſantur ignorantia invincibili. Secundum tempus, quo obligat hoc fidei præceptum, eſt quando quis gravem aliquam contra fidem tentationem patitur. Tunc enim tempus eſt reſiſtendi contrariis fidei actibus, ac ſe in fide muniendi. Sic *Valentia ibid. Azor. t. 1. l. 8. inſtit. mor. c. 7. q. 6. Petrus de Ledeſ. 2. t. ſumma, tract. 1. c. 8. concl.* 8. ubi benè animadvertit hoc non deſervire iis, qui ſcrupulorum conſcientiæ ſtimulis agitantur. Quia ii in fide firmi ſunt, ac ſcrupulorum anxietas cogit eos exiſtimare eſſe in fide infirmos, ejuſve amittendæ periculum pati. Quando autem periculum eſſet ſuccumbendi tentationi in aliis materiis, cui non niſi per elicitum fidei actum obviari commodè poſſet, obligaret præceptum hoc, non quidem per ſe, & ex vi hujus præcepti, ſed per accidens ratione præcepti vincendi tentationem occurrentem, ut ſi ſit contra caſtitatem, ratione præcepti caſtitatis. Quamobrem non elicere tunc actum fidei minimè erit ſpeciale peccatum, nec exprimendum in confeſſione. Sed idem peccatum erit, quod committitur ſuccumbendo tentationi. Quare ſatis erit hoc confiteri: ſicut contingeret, ſi quodvis aliud medium tunc neceſſarium ad reſiſtendum omitteretur. Et ſic docet in ſimili agens de præcepto ſpei, *Valentia 2. 2. diſp. 2. qu. 4. puncto 1. verſic. Dicam igitur.* Tertium tempus eſt in mortis articulo. Tunc enim tenetur quis hoc præcepto elicere actum fidei, quo ſe adversùs dæmonis tentationes muniat, & conjungat cum Deo per hujus virtutis actum, quæ prima eſt, & quaſi reliquarum omnium fundamentum. Sic *Valentia 2. 2. diſp. 1. qu. 2. puncto 5. q. 2.* Cæterùm hoc non placet, utpote quod nulla ratione, aut textu probatur. Et ideò ex hac ſola articuli mortis ratione non tene-

teneretur ad fidei actum quiſpiam eliciendum: niſi concurrerent aliæ circumſtantiæ, quæ tunc obligarent. Ut graves fidei tentationes. Quartum tempus eſt ſemel ſingulis annis. Sic *Petrus de Ledeſma dict. c. 8. concluſ.* 4. Ducitur, quòd Eccleſia Spiritu Sancto ducta tempus unius anni præceptis Confeſſionis, & Communionis divinis, quibus Chriſtus tempus non determinavit, præfixerit. Unde infert peccaturum lethaliter, qui unius anni ſpatio non eliceret fidei actum. Sed nec hoc tempus placet. Non enim ex voluntate Eccleſiæ, quæ illis Sacramentis recipiendis tempus anni præfixit, colligitur præcepta alia juris divini affirmativa obligare ſemel in anno. Quippe hæc obligatio non eſt ex Eccleſiaſtico præcepto: nullibi enim reperitur, Nec etiam ex divino. Quia nullus dicit ſecluſo Eccleſiaſtico præcepto obligare jus divinum ad confitendum, & communicandum ſemel in anno. Quintum tempus eſt, quando tenetur quiſpiam aliquid exteriùs facere, quod nequit commodè præſtare ſine interno fidei actu. Ut ſi teneatur tunc ipſam fidem exteriùs confiteri. Sic *Valentia eodem puncto 5. quæſt.* 2. qui benè ait tunc non obligare hoc præceptum per ſe, ſed per accidens ratione præcepti adjuncti. Unde infero unicum admitti peccatum non eliciendo tunc actum fidei, nimirum, contra illud præceptum adjunctum, quod impletum non eſt. Ut in ſimili dixi in ſecundo hujus obligationis tempore. Ultimum tempus eſt, quando tenetur quis gratiam amiſſam vel recuperare. Tunc enim actum fidei internæ explicitum, vel implicitum, tenetur habere. Quippe actus pœnitentiæ ad divinam gratiam recuperandam neceſſarius, eſt conjunctus cum actu ſpei, quo peccator veniam ſperat. At ſpes non eſt ſine fide. Sic *Azor. lib. 8. inſtitutionum moralium, cap. 27. quæſt. 8.* ubi addit ſemel gratia recuperata non ampliùs hoc fidei præceptum obligare, dum ea non amittitur. Quare videtur negare tempora hujus obligationis aſſignata. Sed *ipſemet ſe* explicavit *eod. lib. 8. c. 7. qu.* 6. dicens ampliùs non obligare, ut remedium neceſſarium ad juſtificationem. At benè ait obligare, ut eſt actus virtutis Theologicæ. Hæc tamen obligatio actus fidei tunc eliciendi, non eſt per ſe, & ex vi hujus præcepti, ſed per accidens, ratione præcepti gratiæ recuperandæ tunc occurrentis. Quare omnino actus credendi non eſſet diſtinctum peccatum à culpa non recuperandæ gratiæ. Ut in ſimili diximus in ſecundo hujus obligationis tempore, Et in ſimili agentes de præcepto ſpei docent *Bannez 2. 2. q. 22. artic. 1. dubio 2. concluſione 3. Petrus de Ledeſma 2. tomo Summæ, tractatu 2. c. 4. concluſione* 4. Quare non approbo, quod dicit *ibi Bannez concluſione* 1. nempè, eſſe duplex peccatum, alterum contra fidei præceptum, alterum contra converſionis ad Deum præceptum, ſi non eliciat quiſpiam fidei actum, quoties ad Deum converti tenetur. Sed hoc (inquam) non approbo. Quia tunc non obligat per ſe præceptum fidei, ſed ratione alterius implendi, ad quod eſt medium neceſſarium.

4 Sed difficultas circa primum hujus obligationis tempus enodanda reſtat, quando dicatur fides ſufficienter infideli propoſita, ut peccato infidelitatis obnoxius ſit non credendo. Et quidem conſtat non confeſtim, ac fidem ſibi promulgatam audierit, teneri eum credere. Nec enim prudentis eſt ſtatim auditis fidem habere: & maximè in ſpectantibus ad æternam ſalutem: imò id temerarium eſſet, niſi audiens norit id à fide digno aſſeri. Ut optimè docet *Cajetan. 2. 2. q. 1. art. 4. verſicul. Dicendum eſt igitur.* At infidelis ignorat, qualis ſit illam novam doctrinam proponens. Et confirmatur ex doctrina *D. Thomæ eo ar. 4. ad 2.* dicentis ea, quæ ſunt fidei, licèt in ſe non poſſint eſſe viſa, videri tamen in ratione credibilis ab eo qui credit: & ſubdit hæc: *Non enim crederet, niſi videret ea credenda eſſe, vel propter ſignorum evidentiam, vel propter aliquid hujuſmodi.* Et *art. 5. ad 1.* ait *idem D. Thom.* infideles ignorantiam invincibilem rerum fidei habere. Quòd nec videant, nec ſciant ea in ſe ipſis, ut vel ſic ea eſſe credibilia norint. Rurſus quia eodem modo propoſitæ falſæ ſectæ non tenetur infidelis fidem habere: ergo nec veræ fidei. Quia ex modo propoſitionis non poteſt infidelis utra ſit vera divinare. Quare Chriſtus *Joannis* 15. de peccato infidelitatis Judæorum loquens dixit, *Si ſigna non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Atque ita docent *Victoria relect. priori de Indis, n. 34. Vaſquez 1. 2. q. 76. ar. 2. diſp. 120. c. 5. in initio. Azor. eo lib. 8. inſtit. moral. c. 7. q. 6. Toledo l. 4. ſum. c. 2. n. 2. Bannez 2. 2. q. 10. ar. 1. dub. 3. concl. 2. & ibi Aragon. col. 4. verſic. Sed dubitabit aliquis, Petr. de Ledeſ. 2. t. ſum. tract. 1. c. 5. concl.* 4. Qui benè *ibi concl.* 3. *cum Bannez concl.* 1. docet, non tenere infideles præbere auditum cuilibet dicenti velle ſe veram fidem eos docere. Quòd lumen naturale, quo ſolo illi ducuntur, non dictat in re tam gravi quemlibet audiendum: pari enim ratione tenerentur hæreticum idem dicentem audire, Unde quod ajunt *Victoria n. 36. & Arogon. prox. allegati*, nempe, teneri infideles ſub mortali audire Chriſtianos volentes pacificè cum illis de vera religione tractare, intelligo tunc tantùm eſſe verum, quando exemplo ſtudioſæ vitæ, aut ſignis, rationibuſve conſtituuntur dubii de religionis falſitate, quam profitentur. Dum enim nil vident, quod ſaltem eos titubare faciat in ſua ſecta, laborant ignorantia invincibili, & ſic à culpa veræ fidei non audiendæ excuſantur.

5 At adhuc explicandum reſtat, quando dicatur fides ſufficienter infidelibus propoſita, ut non temerè, & imprudenter, ſed prudenter credant, ac proinde non credendo peccent. *Bannez dicto dub. 3. concl. 3. & 4. & Petr. de Ledeſ. dicto c. 5. concl. 5. & 6.* dicunt non ſufficere, ut illis proponatur Evangelium tamquam credibile: benè tamen ſat eſſe, ſi proponatur tamquam magis credibile, etſi ſua ſecta credibilis quoque illis videatur. Ducuntur, quia lumen naturale non dictat quodcumque credibile eſſe amplectendum: cum contrarium poſſit æquè credibile eſſe. At in re tanti momenti dictat neceſſariò quod credibiliùs apparet amplectendum: licèt in aliis materiis dictet ſatis eſſe amplecti minùs probabilem partem.

6 Cæterùm hoc non placet ita generaliter dictum. Quippe dum infidelis ſibi perſuaſum habet ſuam ſectam eſſe probabilem, quamvis contraria ſit probabilior, teneretur utique in articulo mortis conſtitutus veram fidem, quam probabiliorem judicat, amplecti: utpote qui in eo articulo eſt conſtitutus, in quo de extrema ſalute agitur: ac proinde partem, quam tutiorem, & probabiliorem judicat, amplecti tenetur. At extra eum articulum non tenetur. Quòd adhuc prudenter exiſtimet ſe poſſe in ſua ſecta perſeverare: tempuſque rei meliùs examinandæ ſuperſit. Adde myſteria fidei tam ſublimia eſſe, ac Chriſtianos mores adeò carnis, & ſanguinis legibus repugnare, ut non quævis major probabilitas ſufficiens reputetur ad inducendam credendi obligationem, Tandem, quia *D. Th. n. 4. allegatus* petiit, ut quis credere teneatur, videre res, quæ proponuntur, credibiles eſſe. At dum contrarium repræſentatur ut credibile, non eſt evidentia credibilitatis alterius partis. Quare tunc cenſeo res fidei ita ſufficienter infidelibus proponi, ut ipſi præcepto divino ad credendum adſtringantur, & non credentibus imputetur culpæ infidelitas, quando ita fides rationibus, vitæ ſanctitate, contrariorum errorum confutatione, ſignis aliquibus confirmatur, ut prudenter ratio ipſa incipiat præſcribere res fidei auditas eſſe credendas, & contrariam ſectam eſſe falſam. Ducor, quia tunc infideles vident res fidei eſſe credendas. Quod ad hujuſmodi obligationem ex doctrina *D. Thomæ* peti diximus *nu.* 4. Deinde quia hoc videntur petere Auctores de hac re tractantes, quos invenire potui, *Victoria relect. priori de Indis nu,* 37. & *Aragon. n. 4. allegatus*, dicunt tunc fidem ſufficienter proponi, quando rationibus probabilibus, & vita honeſta ſtudioſâque ſecundùm naturæ jus, quæ magnum ad confirmandum veritatem argumentum eſt, fides confirmatur, & hoc non ſemel, & perfunctoriè, ſed diligenter, & ſtudiosè. Et *Vaſquez eodem nu. 4. allegatus* ait hoc contingere, quando res fidei infidelibus confirmantur confutatione ſuorum errorum, vitæ ſanctitate, & bonis rationibus, quæ ipſis ſufficientes ſunt, ut credant, Et *Azor. tom. 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 7. q.* 6. dicit hoc evenire, cum primùm prudentia, & ratio ipſa præſcribere incipit res fidei creditu dignas eſſe. Ut quando tamquam admodum credibiles, miraculis, teſtimoniis, exemplis, ſignis, rationibus, & conjecturis non paucis confirmatæ proponuntur. Ex quibus omnibus colligo regulam certiorem in hac re non poſſe preſcribi, quàm dum lumen naturale prudenter ex ſibi propoſitis judicare debet res fidei conformes rationi eſſe, ac credendas, contrariamque ſectam à ratione deviare. Addo ſaltem hæc injectura prudens dubium, ut teneatur infidelis indagare veritatem orationibus lucem à Deo petendo, ne ſit deinceps ignorantia culpabilis.

7 Hinc deducitur, non eamdem fidei propoſitionem ſufficere quo ad omnes. Quia ſicut eedem rationes alicui intellectui reddunt rem aliquam probabilem, quæ reſpectu alterius non ſufficerent: ita reſpectu rei credibilis contingit. Quod egregiè docuit *Cajetan. 2. 2. q. 1. ar. 4. verſ. Dicendum eſt igitur*: & reddit hanc rationem. Quia quando audiens reputat dicentem eſſe fide dignum, eſt illi evidens eſſe credibile, & propterea ait ſtare poſſe, ut unum, & idem dictum videatur ab uno, ut credibile, ab alio autem non. Ex eo enim, quòd hec evidentia non convenit credibili ex parte rei ſemper, ſed quandoque ex parte noſtri, ideò ait variari in diverſis, & exigi aliquam conditionem objecti in ordine ad nos.

8 Secundò deducitur idem, quod diximus de infidelibus *quatuor numeris præcedentibus*, dicendum eſſe de baptizatis, nutritis tamen ab infantia inter infideles, vel hereticos. Hi enim non tenentur ſtatim credere, nec heretici reputabuntur, donec fidem ſibi ſufficienter propoſitam modo expoſito, reſpuant. Ratio eſt, quia cum ſola fides in baptiſmo infuſa abſque aliqua exteriùs docentis voce non ſatis ſit ad credendum: ignorantia excuſabuntur à pertinacia ad hereſim requiſita, donec fidem ſufficienter ſibi propoſitam negent. Ut de his infantibus inter infideles nutritis docent optimè *Caſtr. lib. 1. de juſta hæret. punit. c. 8. dub. 2. Simancas de cathol. inſtit. tit. 31. n. 7. Arag. 2. 2. q. 11. ar. 2. dub. ult.* Et quamvis ipſi non loquantur de baptizatis inter hereticos nutritis: at eadem eſt ratio. Quia à concionatoribus, magiſtris, & iis, quorum curæ ſubſunt, hereſes docentur, & ſi quid de Catholica fide, ut à veris Chriſtianis traditur, audiunt, id non eſt niſi intellectum fidei ejuſmodi blaſphemando, irridendo, ac fortiter impugnando. Atque proinde tam alieni à vera fide agnoſcenda ſunt, tantaque illius ignorantia laborant, ac nutriti inter infideles. Indigent ergo hi omnes ſimili fidei propoſitione, ac veri infideles, ut hereſis, ac infidelitatis errores, quos ab infantia imbiberunt, & edocti ſunt, deponere teneantur, veram amplectendo fidem. Atque ad hoc conducit, quod tradit *Valentia 2. 2. diſput. 1. quæſt. 10. puncto 4. paulò poſt princip. verſ. Hoc verò procedit*, ubi dicens diſputantem circa res fidei ex dubitatione peccare, ait hoc procedere, niſi nondum illi fides ſufficienter propoſi-

ta ſit: & tunc licitum eſſe illi dubitare, ac dubitando inquirere veritatem. Quod (inquit) advertendum eſt propter infideles, & eos qui parentibus hæreticis nati incipiunt primò circa fidem inſtrui. Quòd ſi objicias, hunc infantem baptizatum, ac nutritum inter infideles, vel hæreticos, quando poſt rationis uſum adorat idola, vel hæreſes profert, peccare, atque fidei habitum in baptiſmo receptum amittere. At nequit in baptizato amitti, niſi per hæreſim. Reſpondeo hunc peccare adorando idola contra jus naturæ dictans unum Deum colendum: & ſimiliter proferendo hæreſes, quæ juri naturæ adverſentur. Ut ſi dicat licere fornicari: niſi adeò rudis eſſet, ut invincibiliter hæc opponi juri naturæ ignoraret. At minimè peccaret contra fidem, quam invincibiliter ignorat, atque proinde non amitteret habitum fidei, donec ſufficienter illi propoſitam reſpueret. Quare non placet, quod tradunt *Bannez 2. 2. quæſt. 10. a. 5. verſic. Sed quid dicendum, Petrus de Ledeſma 2. tomo Summæ, tract. 1. c. 5. poſt 10. concluſionem, diffic. 2.* ubi dicunt hos infantes negantes fidem adultos effectos, eſſe verè hæreticos, ſi ſe baptizatos norint: aut vincibiliter ignorent. Secùs ſi invincibiliter.

CAPUT II

De explicitè credendis neceſſitate medii ſive finis.

SUMMARIUM.

Quid dicatur neceſſarium neceſſitate medii, ſive finis: & quid ſola præcepti neceſſitate? n. 1.
Quid ſit credere explicitè, & quid implicitè? n. 2.
An ſemper neceſſitate finis requiſitum fuerit aliquid ſupernaturale credere? num. 3.
An infantes baptizati poſſint facti adulti ſalvari abſque ſupernaturalis fidei actu? n. 4.
An omni tempore fuerit neceſſaria neceſſitate finis fides Dei, ut auctoris ſupernaturalis? n. 5.
Quid de fide implicita Chriſti? n. 6.
An neceſſaria fuerit fides Chriſti explicita in lege veteri, & in nova ante Evangelii promulgationem? n. 7.
Quid poſt Evangelium promulgatum? n. 8.
Qualis debeat eſſe hæc fides, & quæ myſteria explicitè credenda ſint? n. 9.
An fides Trinitatis ſit eodem modo neceſſaria? n. 10.
Qua diſtinctione cognoſcenda, & credenda hæc ſint? Remiſſivè, num. 11.

1 DUpliciter aliquid neceſſarium eſt, nempe, neceſſitate medii, ſive finis: & neceſſitate ſolius præcepti. Illud dicitur, quando aliquid ita neceſſarium eſt ad ſalutem, ut ſine illo in nullo eventu, nec ignorantia invincibili excuſanti ſalus obtineri valeat. Hoc autem eſt, quod neceſſariò exequendum eſt, quando facultas ſuppetit, & occaſio; non tamen ita, quin abſque illa poſſit gratia, & gloria comparari, excuſanti, aut ignorantia invincibili, aut occaſionis defectu.

2 Rurſus, fides alia eſt implicita, alia verò explicita: Implicita dicitur, cum res aliqua fidei non creditur expreſsè, & in particulari in ſe ipſa, ſed in aliqua alia expreſsè credita, in qua illa implicitè continentur. Ut explicitè credens quidquid credit Eccleſia, credit implicitè myſteria Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua fidei. Explicita autem eſt, qua in particulari, & in ſe ipſa creditur expreſsè aliqua res fidei. Ut cum expreſsè credit quis Incarnationis myſterium. Si explicant *Gabriel. 4. d. 15. q. un. ar. 1. notabili 2. Toledo lib. 4. ſum. c. 2. n. 9. Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 3. in initio, Azor. t. 1. l. 8. inſt. mor. c. 6. in fine.* Unde benè infert *ibi* eum explicitè aliquid credere, qui aſſentitur alicui rei ſibi dictæ, vel quam cogitatione concipit: implicitè autem qui credit aliquid generaliter, & ſubinde multa alia quæ in eo continentur.

3 Prima concluſio ſit. Omnibus rationis uſum habentibus, quocumque tempore, ad gratiam & gloriam conſequenda, fuit neceſſitate medii, ſive finis neceſſarium credere explicitè aliquod ſupernaturale fidei objectum. Quare numquam ſatis fuit actus fidei ſupernaturalis ex parte ſolius principii, utpote procedens ex ſpeciali Dei auxilio: nec ſupernaturalis ex parte medii, ſive rationis credendi, ſcilicet, divinæ revelationi innitens. Sed ſemper fuit neceſſarius actus ſupernaturalis fidei ex parte objecti. Hæc eſt contra Hæreticos quoſdam, & nonnullos catholicos. Et eam tenent communiter *Theologi 3. diſt. 25. Sotus 4. diſtinct. 1. quæſt. 2. art. 3. Canus de Sacrament. in genere, par. 2. q. 2. concl. 1.* ubi aſſerit oppoſitam ſententiam eſſe erroneam, & fortè hæreticam. Quod idem aſſerit *Bannez 2. 2. q. 2. ar. 8. dub. 1. concl. 1.* Et latiſſimè probat ex Scriptura, Conciliis, Sanctis, ac rationibus, ad oppoſitaque reſpondet *Valentia 2. 2. diſp. 1. qu. 2. toto puncto 2.* Et ratio *D. Thomæ 2. 2. q. 2. ar. 3.* eſt, quia quoties natura aliqua inferior ſuperiori ſubordinatur, à qua ſuam perfectionem conſequitur, non ſolo proprio motu contenta eſt, ſed etiam motu à ſuperiori natura participato gaudet. Sicut aqua præter motum naturalem ad centrum, ex motione lunæ fluit, ac refluit. Cum ergo homo in ordine ad finis adeptionem ſupernaturalis, ſubjiciatur Deo, oportet præter naturales ſibi operationes habere quamdam ſupernaturalem, qua à Deo ad talem finem aſſequendum dirigatur. Cum autem in directione hac ſe habeat homo inſtar diſcipuli Deum ſupernaturaliter docentem audientis: ac omnem diſcipulum priùs oporteat credere, *teſte Ariſt.* neceſſarius fuit homini ſupernaturalis actus fidei.

4 Secunda concluſio. Baptizati in infantia nequeunt adulti facti abſque ſupernaturali fidei actu gloriam adipiſci. Et ita docent *D. Th. 3. diſt. 25. qu. 2. ar. 1. quæſtiuncula 1. & ibi Durand. quæſt. 1. num. 6. & 7. Gabr. q. un. ar. 2. concl. 1.* Et ratio eſt, quòd adulti nequeant ob ſola Chriſti merita gloriam conſequi, ſed propriis quoque meritis indigent. At principium omnis meriti eſt actus fidei ſupernaturalis. Quare ſi puer ſtatim ac ad annos diſcretionis pervenerit, moriatur, ad divinam providentiam pertinet, vel ut interiùs illuſtretur, vel ab aliquo ita illi myſteria fidei proponantur, ut credere poſſit.

5 Tertia concluſio. Omnibus ſemper fuit neceſſitate medii, ſeu finis, neceſſarium credere explicitè Deum eſſe & remuneratorem, & auctorem donorum ſupernaturalium. Atque ita fides Dei, ut auctoris ſupernaturalis requiritur. Conſtat ex illo *Pauli ad Hebr. 11. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*, Quæ verba Dei notitiam ad ſalutem poſtulant. Hæc autem verſari nequit ſolùm circa Deum, ut auctorem naturæ. Quippe cum notitia fidei dirigat hominem ad ſupernaturalem finem, non ſat eſſet ſola cognitio Dei, ut naturalis remuneratoris, ut quis tenderet in ſuum finem. Et ideò hanc docent *Metina l. 4. de recta in Deum fide, c. 8. ad fin. Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 3. conc. 1.*

6 Quarta concluſio. Poſt Adami lapſum ſemper fuit neceſſaria neceſſitate medii, ſive finis, ad primam, & ultimam ſalutem, ideſt, ad gratiam, & gloriam conſequenda, fides ſaltem implicita Chriſti tamquam mediatoris, & redemptoris, cujus meritis hæc aſſequenda erant. Probatur, quia in multis Scripturæ locis, ut *ad Rom. 3. 4. & 5. ad Galat. 2. & 3. & 1. ad Corinth. 10.* fides in Chriſtum omnibus tamquam ad ſalutem neceſſaria commendatur. Et *Actorum 4.* Nullum aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri, præter Chriſti nomen dicitur. Et ratio eſt, quia omni tempore debuerunt omnes aliquo modo credere id, per quod beatitudinem conſecuturi erant: tale eſt autem Incarnationis myſterium. Hanc docent *omnes 3. d. 25.* & ſpecialiter latè probans *Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 4. ſtatim in principio, & p. 316. verſ. Jam probatur.*

7 Quinta concluſio. Ante adventum Chriſti, & poſt ejus adventum, ante ſufficientem Evangelii promulgationem, ſufficiens fuit fides Chriſti implicita ad gratiam, & gloriam adipiſcenda. Hanc fatentur omnes quo ad tempus ante Chriſti adventum, at poſt ejus adventum; aut Evangelium promulgatum diſſident aliqui. Ut poteſt videri in *Valent. d. pun. 4. paulò poſt princ.* ubi hanc partem aliis relatis latiſſimè probat. Et *colum. 317. verſ. Sed in promptu*, ait hanc implicitam Chriſti fidem in aliquo ſupernaturali actu debuiſſe contineri, quo videlicet ſupernaturaliter, & explicitè crederetur Deum eſſe, & Auctorem donorum ſupernaturalium ad peccatorum remedium. Et ita ait ſuffeciſſe ſic in univerſali, & implicitè redemptorem, et liberatorem, tametſi, neſcirent illi explicitè, et in ſpecie eum futurum Deum, et hominem.

8 Sexta concluſio. Poſt ſufficientem Evangelii promulgationem neceſſaria eſt neceſſitate medii, ſeu finis ac utramque ſalutem, ideſt, tam ut homo in gratia conſtituatur, quàm ut gloriam aſſequatur, fides explicita in Chriſtum. Hæc eſt contra aliquos dicentes ad neutram ſalutem eſſe neceſſariam. Hi ſunt *Ricar. 3. d. 25. ar. 3. q. 1. Sotus l. 2. de natura, & gratia, c. 11. & 12. & 4. d. 5. q. unic. ar. 2. dubio ult. Vega l. 6. in Trident. c. 17. & 20.* Et contra alios dicentes eſſe nunc neceſſariam ad ultimam ſalutem, ſed non ad primam. Hi ſunt *Canus relectione de Sacrament. in genere p. 2. concl. 1. Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dub. ult.* Sed noſtram concluſionem videntur expreſsè tenere *D. Thom. 3. d. 25. q. 2. ar. 2. quæſtiunc. 2. & ibi Gabr. qu. unic. art. 1. concl. 2. 2.* Et eam tenet *Molin. 1. p. q. 1. ar. 1. diſp. 2.* Et latiſſimè eam defendens *Valent. 2. 2. diſput. 1. q. 2. punct. 3. ſtatim in principio, & pag. 212. à verſ. Tertia verò aſſertio.* Et ratio eſt, quia cum tota lex Evangelica in Chriſto fundata ſit *1. ad Corinthios 3.* omniumque hominum ſalus in Chriſti gloriam ordinetur, in eaque prædicanda ab initio naſcentis Eccleſiæ elaboratum ſit, ut in re ſummi momenti ad noſtram ſalutem, conſentaneum valde rationi fuit, ne Deus ſalutem hominibus aliter concederet, niſi media explicita in Chriſtum fide. Quippe ſi eam ſola præcepti neceſſitate deſiderari affirmemus, dicendum erit non magis neceſſariam eſſe, quàm cognitionem præcepti non furandi.

9 Hæc autem fides explicita in Chriſtum qualis debeat eſſe, quæ ad utramque ſalutem neceſſaria eſt, à paucis Doctoribus explicatur. Quia etſi multi dicant (ut *ca. ſequenti* videbimus) teneri omnes fideles ad expreſſam cognitionem myſteriorum Chriſti, quæ in Eccleſia celebrantur: non tamen explicant, an ea ſit neceſſaria neceſſitate medii, an ſolius præcepti: & valde rigidum eſſet aſſerere eſſe neceſſariam neceſſitate medii. Et ideò placet, quod ait *Bannez 2. 2. q. 1. ar. 8. dub. ult. concl. 3.* nempe hanc fidem explicitam debere eſſe de Chriſti morte, & reſurrectione. Quòd per hæc noſtra ſalus, & redemptio conſummetur: *ad Roman. 4. traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Neceſſariò quoque debet explicitè credi Chiſtum eſſe Dei filium, verum Deum, verumque hominem, ac totius humani generis redemptorem. Ut optimè ait *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 4. in init.* Quia hoc eſt totius noſtræ ſalutis fundamentum, & præcipuum, quod in Incarnationis myſterio reperitur.

10 Ultima concluſio. Fides myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis eodem

eodem modo eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſeu finis, quo fides Chriſti: nempe, ante ſufficientem Evangelii promulgationem implicita: nunc autem explicita, tam ad gratiam, quàm ad gloriam aſſequenda. Et ita *D. Th. 2. 2. q. 2. art. 8.* eodem pacto loquitur de neceſſitate fidei explicitæ myſterii Trinitatis quo *art. 7.* locutus fuerat de neceſſitate fidei explicitæ myſterii Incarnationis. Et ratio eſt, quia ſimiliter fides hujus myſterii ad noſtræ ſalutis fundamentum pertinet. *Matt. 28. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Item, quia ſine hac cognitione nequit Chriſtus ſatis cognoſci: utpote, qui eſt Filius Patris, & conceptus virtute Spiritus Sancti. Sicque docet *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 5. in 2. concl.* ubi idem docet de cæteris articulis ad divinitatem pertinentibus.

11 Qua autem diſtinctione hec cognoſcenda ſint, dicemus *c. ſeq. à num. 16.*

CAPUT III.

Quæ ſit neceſſarium neceſſitate præcepti explicitè credere, ac ſcire ex fidei myſteriis, ac reliquis ad doctrinam Chriſtianam ſpectantibus?

SUMMARIUM.

Quod fideles tenentur explicitè credere, tenentur quoque inquirere, & addiſcere, n. 1.
Quid tenentur explicitè credere, & ſcire ii, quibus incumbit plebem docere, & cum hi ea docuerint, teneatur plebs ea omnia explicitè credere? n. 2.
Quid reliqui explicitè credere teneantur? Referuntur variæ ſententiæ? n. 3. 4. & 5.
Explicatur ſententia Auctoris. n. 6.
An teneantur neceſſitate præcepti explicicitè credere remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & Sanctorum communionem? num. 7.
An teneantur explicitè credere Eccleſiam Catholicam, & qualiter, & an omnes id ſciant? n. 8.
Qualiter teneantur omnes myſterium Euchariſtiæ ſcire, ac reliqua Sacramenta? n. 9.
Quid de præceptis Decalogi, Eccleſiæ, oratione Dominica, & miſericordiæ operibus? n. 10.
Quid de legibus ad cujuſque ſtatum pertinentibus? n. 11.
Qua ætate præceptum hæc ſciendi obliget? n. 12.
An hæc obligatio ſit ex jure divino? n. 13.
An ſit ſub mortali, & etiam ſcire ſe ſignare? n. 14.
An poſſint prælati compellere ſubditos, ut doctrinam Chriſtianam addiſcant, & parochos, ut eam doceant? n. 15.
Explicatur modus, quo hæc ſcienda ſint, & an memoriter ſcire ſit opus, aut ſufficiat lingua Latina, n. 16.
Quid ad articulorum ſubſtantiam pertineat, quos explicitè credere tenentur univerſi? n. 17.
Quid de ita rudibus, ut articulorum ſubſtantiam capere nequeant? num. 18.
An ſit præceptum humanum memoriter addiſcendi orationem Dominicam, Angelicam, Symbolum, ac ſatis ſit Latinè addiſcere? n. 19.
An inter fideles invincibilis horum myſteriorum ignorantia ſit? num. 20.
An confeſſor teneatur doctrinam interrogare, & ignorantem non abſolvere, & inſtruere? n. 21.
Explicatur, quæ confeſſarius circa doctrinam ruſticos docere debeat, n. 22.
Qualiter in articulo mortis ſe debeat habere cum ignorantibus doctrinam, ac fidei myſteria? num. 23.
Qualis inſtructio neceſſaria ſit pro adultis baptizandis, etiam valde rudibus, & in articulo mortis conſtitutis? n. 24.

1. PRæmittendum eſt id, quod fideles tenentur explicitè credere, teneri quoque inquirere, & addiſcere, ut vel ſic id ſciant. Ut optimè docet *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 3. in fine.* Et ita *Azorius tomo 1. lib. 8. inſtitut. moralium cap. 7. q. 1.* ait ad fidei præceptum ſpectare obligationem credendi, ac ſciendi res fidei. Quare id eſt quærere quid neceſſitate præcepti fideles credere teneantur, & quid ſcire. Ac proinde Doctores paſſim utroque termino *credendi*, ac *ſciendi* utuntur indifferenter. Et præcipuè *Azor. d. l. 8. toto c. 6. & 7.* ubi de hac obligatione agit.

2 Secundò præmittendum eſt, omnes convenire cum *D. Th. 2. 2. q. 2. art. 5.* univerſos, quibus ex officio incumbit alios erudire, & eos confirmare in fide, ut Paſtores, & Doctores, non ſolos fidei articulos in Symbolo propoſito, ſed alias etiam fidei veritates, plures, vel pauciores pro cujuſcumque officio, & gradu teneri explicitè credere, & illoſmet fidei articulos diſtinctiùs, & explicatiùs, quam reliquos fideles. Subdit autem *D. Th. ibi*, quando reliquis fidelibus conſtiterit ad fidei doctrinam ſpectare ea, quæ paſtores tenentur explicitè credere, ac in ſcriptura continentur, teneri quoque ipſos ad explicitè credendum. Quòd optimè explicat *Valent. 2. 2. diſput. 1. q. 2. punct. 3. concl. ult.* ut hoc intelligatur non quo ad exercitium, ſed quo ad actus ſpecificationem. Hoc eſt ſi actum intellectus circa talia objecta elicere velint, tenentur non negare, ſed aſſenſum præbere. At non tenentur actum credendi elicere, ſi ad id tenerentur, obligati quoque eſſent ad ea omnia addiſcenda, ſicut & articulos fidei.

3 Difficultas ergo, quid teneantur omnes fideles neceſſitate præcepti explicitè credere, & conſequenter ſcire? Res eſt valde confuſa, ac variis opinionibus offuſcata. Ad quatuor ergo illas reducam. Prima ait ruſticis ſatis eſſe articulos fidei implicitè credere, nempe, credendo quidquid tenet Eccleſia: ac proinde nullius culpæ eos reos fore, ſi myſterium Trinitatis ignorent, ac ex ignorantia circa illud errent. Ita docent *Innoc. c. Firmiter, in fin. de Sum. Trin. Joan. Andr. rubric. eo t. nu. 26. Abb. n. 6. Hoſt. n. 11. & 18. Imol. n. 11. & 12. Ananias c. Firmiſſimè, n. 8. de hæret. Bald. C. de Sum. Trin. in rubric. n. 7. & 8. Zanchinus de hæret. cap. 2. n. 7.* Et idem ait *Roſella verbo fides, n. 1.* dummodò tamen explicitè credant Deum eſſe, ac remuneratorem bonorum, malorum autem punitorem. Sed hanc ſententiam eſſe erroneam meritò aſſerunt *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. pun. 4. poſt 2. aſſertionem. verſ. Quòd ſi aliqui, & Pet. de Ledeſma 2. tom. Summ. tract. 1. c. 2. in fin.* Imò hanc hereticam appellat *Bannez 2. 2. q. 11. art. 2. col. 3. verſ. Sed advertendum.* Et *Eymericus in 2. p. directorii inquiſitorum q. 10. hæreſi 8.* hanc refert inter hereſes de mandato Pontificis ab Aragoniæ Inquiſitoribus damnatas.

4 Secunda ſententia docet, teneri omnes explicitè credere, ac conſequenter ſcire omnia fidei myſteria in Apoſtolorum Symbolo contenta. Ducuntur, qui ita indicant ſancti, dum affirmant id ab Apoſtolis compoſitum eſſe, quo omnes brevem explicitè credendorum ſumma haberent. Ut *D. Aug. lib. de fide, & Symbolo, c. 1. D. Cyrillus catecheſi 5.* & hoc ſupponitur in multis decretis, quę collegit *Gratianus de conſe. d. 4.* Secundò quia cum dubium ſit apud Auctores, an omnes fidei articulos, an tantùm aliquos teneantur omnes fideles explicitè credere: oportet aliquam regulam tradi, qua hec controverſia dirimatur. At nulla aptior apparet, quam ipſa publica Eccleſię Symboli propoſitio. Nam ſi myſteriorum ſolemnizationem, ut regulam, accipiamus, dicendum erit obligari quoque fideles ad explicitè credenda circumſionem Chriſti, ac Spiritus Sancti adventum, utpote quę Eccleſia ſolemniter celebrat. Si regula ſit major ad credendum facilitas, non erit explicitè credendum Trinitatis myſterium, utpote difficillimum. Et ideò hujus ſententię ſunt *Gabriel 3. d. 25. q. unica, ar. 2. poſt 5. concluſionem, verb. Ad hoc autem, Marſilius 3. q. 14. ar. 3. concluſ. 5. Caſtr. l. 1. de juſta hæret. c. 9. col. 5. Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dubio 2. pag. 421. Aragon. eadem q. 2. art. 6. ſtatim in principio, Valen. 2. 2. diſput. 1. qu. 2. punct. 3. concluſ. 2. & puncto 4. in q. de credendis neceſſitate præcepti, in dubio, quod movet poſt 2. concluſionem,* ubi addit non teneri omnes explicitè credere, quę in aliis Symbolis, ut Niceno, & Athanaſii continentur, *Sayr. in clavi regia, lib. 2. c. 9. n. 15.*

5 Tertia ſententia docet, non teneri omnes explicitè credere univerſos fidei articulos, ut in puerorum catechiſmo continentur: ſed eos quos Eccleſia ſolemni ritu celebrat. Quippe id videtur Eccleſia ſic eos ſolemni ritu celebrans indicare, quaſi velit ſolemniter omnibus proponere, ut vel ſic facilè eos intelligant, ac explicitè credant. Sic docent *D. Bonav. 3. d. 25. art. ... q. 3. & ibi Scot. q. 1. §. Sed poſito. Richard. ar. 4. q. 1. Angelus verbo Fides, n. 7. & ibi Sylv. q. 3. Tabiena verbo credere, q. 3. n. 4. Michael à Metina lib. 4. de recta in Deum fide, c. 6. Navar. Sum. c. 11. Latinè, n. 22. Hiſpanè num. 18.* & idem clarè docet *lib. 5. conſil. titul. de pœniten. & remiſſ. in 1. editione, conſil. 6. quæſt. 1. in 2. conſil. 10. q. 1.* dicens, ſub disjunctione teneri omnes ſcire duodecim, vel quatuordecim fidei articulos, *Navar. lib. 2. de reſtit. c. 4. dubio 9. in nova editione, n. 92.* & videntur tenere alii dicentes omnes teneri explicitè credere articulos, quos ſolemniter Eccleſia celebrat, & nil de reliquis dicunt: Hi ſunt *Albertus Magnus 3. diſt. 25. art. 6. in fine, & ibi Durand. quæſt. 1. n. numero 9. Alma in quæſt. unica.*

6 Quarta ſententia (quę plus cęteris mihi placet) ait teneri omnes explicitè credere; ac conſequenter ſcire omnes quatuordecim fidei articulos in puerorum catechiſmo contentos. Ducor, quòd ſi attentè res hec inſpiciatur, omnes ii ſolemniter celebrantur, ſeu publicè circumferuntur in Eccleſia. Ut de myſterio Trinitatis conſtat. Ad cujus intelligentiam, atque ſacramenti pœnitentię, ac baptiſmi omnibus neceſſariorum pertinet noſſe Deum eſſe ſalvatorem, id eſt, remittere peccata, & glorificatorem, id eſt, datorem glorię juſtis. Et articulus deſcenſionis ad inferos celebratur in ipſa Chriſti morte. De cęteris articulis conſtat. Atque ipſa horum ſolemnis celebratio hoc indicat. (Ut *n. præcedenti* dicebam.) Eccleſia enim hos ex Symbolo Niceno, & Apoſtolico elicitos ſic diſtinctè proponit, quaſi ab omnibus explicitè credendi ſint. Prętereà, quia hi omnes articuli ſunt prima fidei rudimenta. Tandem, quia retorquendo rationem, qua uſa fuit ſecunda ſententia *num. 4.* relata, cum dubium ſit grave circa explicitè credenda, aliqua regula accipienda eſt. At nulla facilior hac invenitur. Qua in Symbolo Apoſtolico continetur communio Sanctorum, quam non teneri ruſticos explicitè credere probabo *numero ſequenti*. Nec ex hac ſententia infertur teneri explicitè credere Chriſti circumciſionem, & Spiritus Sancti adventum. Quia non aſſerimus teneri omnes fideles explicitè credere omnia myſteria, quę ſolemniter in Eccleſia celebrantur, ſed quatuordecim fidei articulos, quos Eccleſia omnibus explicitè credendos proponit, ac ſolemniter celebrat. Et ideò hujus ſententię

vide-

videtur expreſsè *D. Th. 2. 2. q. 2. art. 5. ad finem corporis*, ubi hæc ait: *Quantum ad credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicitè credere ſicut tenetur habere fidem: quantum verò ad alia credibilia ſatis eſt implicitè*. Et *1. ad Corint. 11. lectione 4.* ubi dicit ab errore circa articulos fidei non poſſe aliquos ob ſimplicitatem excuſari: præcipuè quantùm ad ea, quæ Eccleſia ſolemnizat, & quæ communiter in ore fidelium verſantur. Et tenent *Armilla verbo credere, n. 2. Eymeric. 1. p. directorii inquiſitorum, q. 3. n. 3. & ibi Penna in commento 20. verſ. Quantum ad prima: & 2. p. q. 10. commento 35. verſic. octava hæreſis, Toledo lib. 4. Summæ cap. 2. num. 9. Petrus de Ledeſma 2. tom. Summæ, tractatu 1. c. 2. concluſ. 5. Vaſquez 1. 2. q. 76. art. 2. diſp. 121. c. 2. n. 1. Manuel 1. tomo Summæ 2. editione c. 88. num. 1. Ludovicus Lopez 1. p. inſtructorii c. 41. col. 2. verſ. Veniale eſt*. Et idem tenet *Azor. tomo 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 6. q. 2. 3. & 4. & c. 7. q. 3.* quibus in locis ait teneri omnes fideles explicitè credere omnes fidei articulos, vel ſicut in Symbolo Apoſtolico duodecim ſententiis complectuntur, vel ſicut in catechiſmo quatuordecim ſententiis circumferuntur.

7 Hinc deducitur, teneri fideles etiam retenta noſtra ſententia explicitè credere remiſſionem peccatorum, & carnis reſurrectionem: quæ in Symbolo Apoſtolico continentur. Quia remiſſio peccatorum pertinet ad articulum divinitatis: quo Deum Salvatorem, ideſt, peccata remittentem confitemur. Carnis verò reſurrectio ad articulum, quo ipſum glorificatorem credimus animarum, & corporum. At communionem Sanctorum in Apoſtolorum Symbolo contentam, non tenentur fideles in noſtra ſententia explicitè credere. Quippe nec in fidei articulis continetur: nec eſt cognitu facilis, imò tàm difficilis, ut vix docti eam aſſequantur, nedum imperitum vulgus. Hæc colliguntur ex Doctoribus *n. præcedenti* allegatis, & expreſsè ea docet *Vaſquez ibi relatus*.

8 At Eccleſiam Catholicam eſſe tenentur omnes fideles explicitè credere, & ſcire, Quòd ſit fundamentum, cui tamquam proponenti fides noſtra innititur. Et ita tenent DD. *numero 4.* relati dicentes teneri omnes explicitè credere contenta in Symbolo Apoſtolico; in eo enim articulus hic Eccleſiæ continetur. Et fatentur *Vaſquez num. 6. relatus, & Enriquez lib. 6. de pœnit. c. 28. n. 2.* At optimè ſubdit *ibi Vaſquez* hanc veritatem à nullo catholico re ipſa ignorari, & ut tenentur ipſam explicitè credere; etſi his vocibus ignorent, *credo ſanctam Eccleſiam*. Quia nil aliud eſt, quàm credere multitudinem fidelium eſſe ſub Romano Pontifice, & extra hanc neminem ſalvari poſſe. Atque hoc modo ſatis ait eſſe cognoſci. Quod idem tradit *Azor. tom. 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 6. q. 5. in fine*. Quare non approbo, quod docet *Bannez 2. 2. q. 2. artic. 8. dubio 2. pag. 423. verſ. Ex hoc etiam ſequitur*, nempe, teneri omnes explicitè credere Sanctam Eccleſiam, id eſt, congregationem fidelium ſub Pontifice, in qua eſt ſanctitas, non tantùm, quia ſunt multi juſti in illa, ſed quia ſunt in illa Sacramenta ſancta.

9 Inſuper myſterium Euchariſtiæ tenentur omnes explicitè credere, & ſcire, credendo eſſe ſub ſpecie panis, & vini, verum & integrum Chriſtum, ut verum Dei filium, & verum hominem. Tum, quia hoc Sacramentum tenentur fideles reciperet, tum etiam quia eſt principaliſſimum fidei noſtræ myſterium, & quod paſſim præ manibus habemus, & potiſſimùm in Eccleſia celebratur. Atque ita docent *Enriquez num. præced. relatus. Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. punct. 5. poſt 2. concluſionem, dub. 1. Bannez, & Pet. de Ledeſma ſtatim allegandi*, Imò, & omnes fideles neceſſitate præcepti tenentur ſcire ſubſtantiam aliorum Sacramentorum, quæ recipere tenentur: ut Baptiſmi, & Pœnitentiæ: nimirum, Baptiſmum eſſe neceſſarium ad ſalutem, habereque adjunctam obligationem religionis Chriſtianæ ſervandæ: & pœnitentiæ Sacramentum eſſe neceſſarium ei, qui mortaliter poſt baptiſmum peccavit. Inſuper matrimonium inire volens, vel ad ordines aſcendere, tenetur noſſe Sacramentum, quod recipere vult. Quia priora duo Sacramenta ad omnium fidelium ſtatum pertinent: Hæc autem duo poſteriora ad recipientium ſtatum. Sic *Valent. ibid. Bannez 2. 2. q. 2. artic. 8. dubio 2. pag. 424. Pet. de Ledeſma 2. tomo Sum. tract. 1. c. 2. à co cluſione 9. uſque ad finem decimæ*. De Sacramentis autem confirmationis, & extremæ unctionis ait *Valentia, ibidem*, non eſſe certum extare præceptum illa ſciendi: Quod confirmatio tempore infantiæ ſuſcipi poſſit, ac extrema unctio ab adulto rationis uſu carenti: ac multi ea non eſſe in præcepto exiſtiment. At melius dicunt *Bannez, & Petr. de Ledeſma* ibi eſſe quoque neceſſariò ſcienda ab eo, qui ſui compos ea ſuſcipere vult. Sicut idem dicimus de Sacramentis Matrimonii, & Ordinis, quæ tamen voluntaria ſunt, Et ita *Navar. num. præced. allegatus* indiſtinctè dixi teneri fideles Sacramenta ſcire. Sed dices hoc adverſari ſententiæ, quam *num. 6.* amplexus ſum, nempe, ſolos fidei articulos eſſe ex præcepti neceſſitate explicitè credendos. Sed reſpondeo cum *Azor. t. 1. lib. 8. inſtitut. moral. c. 6. num. 3.* hæc includi ſub eis fidei articulis. Nam ad articulum divinitatis, quo Deum Salvatorem, id eſt, peccata remittentem credimus, pertinet Sacramentorum notitia, quæ à Chriſto inſtituta ſunt ad peccata remittenda; gratiamque augendam.

10 Inſuper tenentur omnes fideles præcepta Decalogi, & Eccleſiæ ſcire. Quia tenentur illa exequi, quòd ea ignorantes præſtare nequeunt. Tenentur etiam ſcire orationem Dominicam. Quòd univerſa à Deo petenda in ea contineantur: obligenturque fideles ex jure divino ad quandoque orandum: nec diu in gratia abſque oratione perſeverare valeant. Ita *Syl. verb. Scientia, n. un. verſ. Secundum eſt*. *Et ibi Angel. n. 1. Tabien. ad fin. Armilla num. 3. Valentia, & Bannez, & Navarra, num. præcedent. allegati. Petrus de Ledeſma eodem cap. 2. concluſ. 11. & 12.* & idem tenet de præceptis Decalogi, & Eccleſiæ loquens *Sayr. in clavi regia, l. 2. c. 9. n. 31.* Inſuper tenentur ſcire opera miſericordiæ; ſaltem pro tempore quo debent illa exercere. Sic *Val. ibi*. At credo ſatis eſſe ſcire in genere teneri quandoque fideles patienti neceſſitatem corporis, aut animæ ſubvenire. Nam deſcendere ad caſus ſpeciales, judicareque quando ſit extrema neceſſitas, aut gravis obligans, & quando concurrant circumſtantiæ ad id petitæ, vix docti aſſequuntur. At vulgus ejus generalis præcepti conſcius poterit circa caſus occurrentes dubitare, ac peritos conſulere.

11 Inſuper univerſi, leges ad ſuum ſtatum, & officium pertinentes noſſe tenentur. Quia aliàs id munus rectè obire nequeunt. Et ſi eæ obligent ad mortale, tenentur ſub mortali ſcire. Ut benè docet *Petr. de Ledeſma 2. tom. Sum. tract. 1. c. 3. concluſione 4.* Quod & omnes fatentur.

12 Sunt tamen ad plenam dictorum notitiam aliqua obſervanda. Primò obſervandum eſt, qua ætate teneantur fideles prædicta explicitè credere, & ſcire *Man. 1. tom. Sum. 2. edit. c. 88. num. 1. & Ludovic. Lopez 1. p. inſtruct. c. 41. col. 2. verſ. Veniale eſt*, ajunt præceptum hoc obligare à pubertatis tempore, ut pueros cum decimum quartum annum nacti ſunt, fœminas verò, cum duodecimum. Fundamentum, cui innituntur, me latet. Et ideo dicendum eſt omnes hoc præcepto teneri, cum primum rationis uſum aſſequuntur. Quippe ex tunc præcepto divino res fidei explicitè credendi, ſervandi mandata, recipiendi Baptiſmum, & confitendi adſtinguntur. Et ita docent *D. Bonav. 3. d. 25. ar. 1. q. 3. Ang. verb. Fides, n. 7. Navar. Sum. c. 11. Hiſpanè. num. decimo octavo, Latinè, n. 22. Azor. tomo 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 7. q. 2. Philiarcus de officio ſacerd. t. 1. p. 2. l. 3. c. 9. paulò poſt. princ.*

13 Secundò obſerva prædictam res fidei explicitè credendi obligationem eſſe ex jure divino. Quia omnes tenentur jure divino amplecti, explicitèque ſummam doctrinæ Evangelicæ credere. Ut conſtat ex illo *Marci ult. Prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Quod enim per miniſtros Evangelicos debet omnibus hominibus prædicari, debet eſſe tamquam neceſſarium creditu explicitè. At ſumma Evangelii in prædictis fidei myſteriis continetur. Et ita docent *Azor. t. 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 6. q. 4. & c. 7. q. 2. Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dubio 2. pag. 421. Petr. de Ledeſma 2. tom. Sum. tract. 1. c. 2. concl. 5.* Quamvis *Aragon. 2. 2. q. 2. art. 6. dub. 2.* dicat de jure divino eſſe explicitè credere myſteria Trinitatis, Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis, Adventus in judicium: at quo ad reliquos articulos, ut deſcenſus ad inferos, & Communionis Sanctorum, eſſe de jure Eccleſiaſtico. At rationem hujus diſcriminis non video. Atque nullum eſſe credendæ explicite communionis Sanctorum præceptum, diximus *num. 7.* Obligatio autem ſciendi præcepta Decalogi, & reliqua jure divino obligantia oritur ex ipſo jure divino: & obligatio ſciendi præcepta Eccleſiæ ex ipſo jure Eccleſiaſtico. Quia ad idemmet præceptum pertinet obligatio illud exequendi, & ſciendi. Quippe ſcite eſt medium neceſſarium ad executionem. Ut probavi *l. præc. c. 17. n. 11.*

14 Hinc deducitur, obligationem hanc eſſe ſub culpa mortali. Quòd ſit in re graviſſima, & valde ad ſalutem neceſſaria. Quare prædicta ignorans eſt in culpa lethali, niſi ignorantia, aut impotentia excuſetur. (Ut mox dicimus.) Atque ita docent *Angelus verb. Scientia, n. 1. & ibi Sylveſt. n. unic. verſ. Secundum eſt, Tabiena ad finem, Armilla n. 3. Navar. ſumma cap. 11. Hiſpanè n. 18. Latinè n. 22. Navar. lib. 2. de reſtit. c. 4. dubio 9. in nova editione num. 92. Toledo lib. 4. ſum. c. 2. n. 10. Torres de Trinitate, quæſt. 32. art. 4. in 4. p. commentarii, Petrus de Ledeſma 2. tom. ſum. tractatu 1. cap. 3. à concl. 1. uſque ad 4. Metina lib. 2. ſummæ, cap. 7. folio 282.* Et *Ang. Sylv. Tabiena, Armilla ibidem* dicunt eſſe quoque mortale, neſcire ſe ſignare ſigno crucis, At cum res hæc obligatio ſub mortali: & ita non placet: ſed erit venialis ignorantia.

15 Secundò deducitur, integrum eſſe prælatis compellere ſubditos ad doctrinam Chriſtianam addiſcendam: & parochos, eorumque vicarios, ut eam doceant: idque ſub cenſuris. Quippe hoc ad prædictorum munus ſpectat. Sic *Perez lib. 1. ordinament. titul. 1. lib. 1. §. Aliud etiam ſe offert dubium:* ubi refert Epiſcopo Caurienſi id præcipiente ſub excommunicationis pœnam, rem per appellationem ad metropolitanum delatam eſſe, ac mandatum Epiſcopi ab eo confirmatum. Idem docet. *Manuel. 1. tomo ſummæ in 2. edit. cap. 88. num. 3.*

16 Tertio obſervandus eſt modus, quo omnia prædicta à fidelibus ſub mortali ſcienda ſunt. Qua in re conſtat non eſſe neceſſarium ex hoc præcepto, ut contenta in fidei articulis, præceptis decalogi, Eccleſiæ, ac oratione Dominica, memoriæ mandentur, ac riteneantur, eo ordine ac verbis, quibus in puerorum catechiſmo continentur, ſed ſatis eſſe eorum ſubſtantiam intelligere. Ut ſatis eſt ſcire petenda eſſe à Deo univerſa corporis, & animi bona. Quæ eſt orationis Dominicæ ſubſtantia. Inſuper ſatis eſt ſcire eſſe peccatum pejerare, occidere, furari, non audire ſacrum in feſtis, non jejunare, &c. Quæ eſt preceptorum decalogi, & Eccleſiæ ſubſtantia. Quę autem ſit ſubſtantia rerum credendarum, dicemus *numero ſequenti*. Et ratio eſt, quia non eſt idem hæc addiſcere, aut memoria retinere, memoriterve referre, quod ſcire. Quippe multos ad ſuum officium ſpectantia ſcientes experimur, nequeuntes ea memoriter narrare: at de ſingulis rogatos optimè noſſe quid faciendum, quidve vitandum ſit. At hoc præcepto tantùm obligantur fideles ad ſcienda fidei myſteria, quò ea explicitè credere poſſint, & præcepta, ut ea exequantur. Non ergo tenentur memoriter ſcire, aut eo ordine, & verbis quibus proponuntur, ſed ſatis eſt eorum ſubſtantiam percipere. Atque ita docent *Angel. Sylv. Tabiena num. 14. allegati, Metina cap. de oratione, q. de neceſſitate ſciendi orationem Dominicam, Ledeſma 2. p. n. 4. q. 16. art. 13. fol. 169. col. 4. Manuel. 1. tom. ſum. in ſecunda edit. c. 88. num. 1. Lud. Lopez. 1. p. inſtructorii c. 41. col. 2. verſ. Veniale eſt, Azor. t. 1. lib. 8. inſtit. mor. c. 7. q. 4. & 5. Valentia 2. 2. diſput. 1. q. 2. punct. 4. in fin. & punct. 5. poſt. 2. aſſertionem, verſ. Maneat itaque Pet. de Ledeſma 2. tom. Sum. tract. 1. c. 2. concl. 8. Bannez 2. 2. q. 2. ar. 8. dub. 2. fol. 424. verſ. Sequitur præterea*. Quare ſatis eſt, ſi de ſingulis his quiſpiam rogatus rectè reſpondeat. Ut ſi interrogetur an ſit peccatum furari, an Deus ſit trinus, & unus, &c. norit rectè reſpondere. Quia hoc re vera eſt ſcire, & explicitè credere. Atque ita docent *Azorius, Valentia, Petrus de Ledeſma ibidem, & Bannez nuper allegatus*. Nec tamen ſufficit hæc memoriter ſcire, & non intelligere, inſtar pſittaci, ſed oportet proprium verborum ſenſum utcumque, & craſſo modo percipere. Quia ſcire memoriter non intelligendo, non eſt ſcire. Rurſus, quia obligantur fideles ad ſciendum, ut res fidei explicitè credant, ac præcepta exequantur. Quod ſolùm memoriter ſciendo impleri nequit. Sic *Navar. c. Quando, de conſec. diſt. 1. c. 3. num. 20. Valentia eo puncto 4. in fin., Bannez eo dubio 2. fol. 429. verſ. Adverte tamen Petrus de Ledeſma d. concluſ. 8.* Vnde benè inferunt *Petrus de Ledeſma & Bannez ibidem*, ignaris idiomatis Latini non ſatis eſſe hæc Latinè ſcire. Quia non intelligunt, ac proinde idem eſt ac neſcire. Quamvis aliqui (ut referemus *n. 19. in fine*) ſentiant quæ ex precepto humano tenentur fideles memoriter addiſcere, ſatisfacere Latinè addiſcendo. Quod *ibi* improbabo.

17 Ad ſubſtantiam verò articulorum fidei, quos omnes explicitè credere, ac ſubinde ſcire tenentur, quidam exiſtimant hæc pertinere. In quatuor primis divinitatis articulis ajunt contineri, in una Dei natura eſſe tres diſtinctas perſonas, & Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere. Et in quinto divinitatis articulo dicunt ſubſtantiam ab omnibus credendam explicitè eſſe, Deum univerſa in tempore condidiſſe, conſervare, gubernare, & curare. Et in articulo ſexto Deum crimina remittere, gratiam adoptionis conferre, peccatores ſibi reconciliare. Et ad ſubſtantiam articulorum humanitatis dicunt pertinere, Chriſtum eſſe conceptum virtute Spiritus Sancti, abſque ulla viri opera: ac natum ex Maria permanenti ſemper Virgine: deſcendiſſe ſecundum animam divinitati conjunctam ad inferos, manente corpore eidem divinitati conjuncto in ſepulchro: atque illinc animas ſanctorum patrum liberaſſe: ac propria virtute ad cœlos aſcendiſſe, ſedereque ad Patris dexteram, ei in omnibus æqualem, quo ad divinam naturam: inferioremque quo ad humanam: at excedentem gloria, & majeſtate univerſos. Sic ſentiunt quidam, quos tacito nomine refert *Azor. t. 1. lib. 8. inſt. moral. c. 6. q. 5.* atque quo ad creatoris articulum *Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dubio 2. pagina 423. verſ. Maximum autem*, ait teneri omnes explicitè credere Deum creaſſe mundum, cum hac circumſtantia, ut in tempore crearit & *pagina 425.* dicit teneri omnes explicitè credere ita Chriſtum ex Virgine natum, ut illa perpetuò virgo perſeverarit. At meritò *Azor. ea quæſt.* hos reprobat. Quòd hoc ſit nimium obligare rudes, & vulgares homines: nec hoc ſit craſſo, & vulgari modo articulos intelligere. Quod ſolùm ex communi ſententia deſiderari diximus *numero præcedenti*. Et ideò benè dicit *Azor. ibi* nomine ſubſtantiæ intelligi id, quod ſimpliciter, etſi confusè, & generaliter, ſignificatur vocibus in articulo contentis. Quod cum *Gabr. 3. diſt. 25. q. un. art. 2. poſt. 5. concl. verſ. Articulus autem, & Vaſquez 1. 2. q. 76. ar. 2. diſput. 121. cap. 2. num. 3.* ſic explicat. Rudi vulgo ſatis eſt intelligere, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eſſe unum Deum, non plures Deos: etſi non capiat unam eſſentiam in tribus Perſonis. Quippe hoc eſt confusè ſubſtantiam intelligere: ſcire autem in Deo re vera eſſe unitatem naturæ, cum diſtinctione perſonarum, & ita explicitè credere, ad ejus articuli explicationem ſpectet, quę doctorum eſt, non rudis vulgi. Similiter docet *Vaſquez ibi* ad Incarnationis ſubſtantiam pertinere, ſcire eumdem Chriſtum eſſe Filium Dei, verum Deum, verumque hominem, nec eſſe duos Chriſtos: nec oportere intelligere eſſe unam perſonam, & duplicem naturam. Et optimè concludit, unumquemque juxta ſui ingenii facultatem docendum eſſe. Et ſic de reliquis articulis dicendum exiſtimo. Non enim rudes tam ſpecialiter (ut DD. prædicti ſentiebant) docere oportet, ſed ſatis eſt generaliter, & confusè.

18 Quòd ſi qui ita hebeti, & obtuſo ſint ingenio, ut articulorum omnium ſubſtantiam capere nequeant, excuſabuntur ratione impotentiæ, ſi tantùm implicitè credant: & juxta ſui ingenii capacitatem docendi erunt. Sic docent. *Marſilius 3. q. 14. art. 3. concl. 5. Guillelmus Pariſienſis, quem refert, & ſequitur Valentia 2. 2. diſp. 1. quæſt. 2. puncto 4. in qu. De ſciendis neceſſitate præcepti poſt ſecundam concl. verſ. Nam Guillelmus, & verſ. Quòd ſi aliqui, Azor. t. 1. l. 8. inſt. mor. c. 2. q. 6.* Addit tamen optimè *Valentia*, non propterea dicendum eſſe hos non eſſe obligatos ad ea myſteria explicitè credenda, ac ſcienda: imò eo ipſo quod dicimus eos ratione impotentiæ à culpa excuſari, conſtare eos eſſe obligatos. Nemo enim cenſetur propriè à peccato excuſari in re, ad quam alioquin non eſt obligatus. Ex quo infert *ibi Azor.*, nequeunti præ ingenii ruditate myſterium Trinitatis percipere, ſatis eſſe, ſi alios clariores articulos explicitè credat, ut myſterium incarnationis, paſſionis. At hæc omnia non modicam difficultatem mihi ingerunt. Quia cum explicitè credere Trinitatis, & incarnationis myſterium diximus *c. præcedent. num. 9. & 10.* eſſe neceſſarium neceſſitate medii, ſive finis, ad gratiam, & gloriam comparanda: non videtur qua ratione aliquis quantumvis rudis excuſari poſſit, vel hæc non explicitè credendo, illa aſſequatur: quamvis à nova ignorantiæ culpa ratione impotentiæ liber ſit. Id enim neceſſitate finis, ſive medii, neceſſarium eſſe diximus *capite præcedenti, numero primo*, quod in omni eventu, nullaque re excuſante requiſitum eſt. Atque propterea coguntur Doctores dicere, infideles ratione ignorantiæ à peccato infidelitatis excuſatos, in nullo eventu ſalvari poſſe, ſed ob alia peccata damnandos: quòd ſi nullo alio mortali affecti ſint, pertinere ad divinam providentiam illos hæc fidei myſteria docere, vel lumine interno, vel Doctorem providendo. Quamobrem ut hæc cohæreant, ſic diſtinguendum cenſeo. Aliud eſt explicitè credere, & aliud explicitè ſcire, ut quis interrogatus ſciat rationem reddere. Et quamvis utrumque neceſſarium eſſe diximus: at non eodem modo neceſſarium eſt. Nam explicitè credere eſt neceſſarium neceſſitate finis: (ut diximus *cap. præcedenti cum. 9. & 10.*) at explicitè ſcire, ita ut quiſpiam rogatus rationem reddere ſciat, eſt neceſſarium ſola præcepti neceſſitate. Ut diximus *in hoc c. num. 16.*) Quare credo mentem prædictorum Auctorum eſſe hos rudes excuſari ab hac ſcientia, & abſque illa poſſe gratiam, & gloriam conſequi, quando ratione tarditatis ingenii eſt illis ferè impoſſibilis. At credo illis eſſe omninò neceſſarium aliquando explicitam illorum fidem concepiſſe, tamquam rem neceſſitate finis omninò requiſitam: nimirum, confeſſario, aut alio proponente illis eos articulos, explicanteque illis, & ruſticis credentibus. Quòd videtur clarè ſentire *Gabr. 3. d. 25. q. unica, ar. 2. poſt 5. concluſionem verſ. Ad hoc autem*, ubi hæc ait: *Si aliqui ita obtuſi ſint, quod articulos ipſos eo ordine, quo in Symbolo continentur, recitare non poſſent, ſufficeret eis, quod omnes, & ſingulos explicitè credant, dum eis proponentur*. Idem videtur ſentire *Azor. t. 1. lib. 8. inſtit. moral. c. 6. q. ultima in fine* ubi ait eum credere explicitè aliquid, qui aſſentitur alicui rei ſibi dictæ, vel quam cogitatione concipit. Et ampliùs id conſtabit ex dicendis *n. 23.*

19 Ex his deducitur minùs verum eſſe, quod tradunt *Nider in ſua ſumma, præcepto 1. c. 3. in fine, & Palacios 4. d. 15. diſp. 9. col. 8. verſ. Joannes autem*, ubi dicunt peccare contra primum præceptum non addiſcentem orationem Dominicam, & Symbolum. Et ita ſentiunt peccare contra jus naturale, ad quod præceptum illud pertinet. At *Palud. 4. d. 15. q. 5. art. 1. num. 7.* tantùm dixit teneri omnes fideles addiſcere orationem Dominicam, Angelicam, & Symbolum. Quod ſint prima fidei rudimenta, quæ omnem diſcipulum addiſcere oportet. Non autem explicuit, quo jure obligatio hæc inducta ſit. *Metina* autem *C. de oratione, q. de neceſſitate ſciendi orationem Dominicam* nullum de hac re præceptum eſſe cenſet. At dicendum eſt eſſe preceptum Eccleſiaſticum longa conſuetudine firmatum hæc memoriter addiſcendi. Quod ex multis Conciliis, & Eccleſiæ conſuetudine probant *Navar. Summa Hiſpana, c. 22. num. 157. & c. 11. num. 18. Latina c. 11. num. 22. verſ. 7. & c. Quando, de conſecr. d. 1. c. 3. num. 20. & c. 20. num. 20. Ledeſma 2. p. 4. q. 16. art. 13. fol. 169. colum. 2. verſic. Septima propoſitio, & verſ. ſequenti, Penna in directorio inquiſitorum 1. p. q. 3. commento 20. verſ. Occurrit tamen, Azor. t. 1. lib. 8. inſt. moral. c. 7. q. 4. & 5. Ludov. Lopez. 1. p. inſtruct. c. 41. col. 2. verſ. Veniale eſt*. Ide dicunt *Paludan. Navar. Ledeſ. Azor. de addiſcenda oratione Angelica*, Et idem dicit *Azor. de præceptis Decalogi, Eccleſiæ, & Sacramentis*. Et hæc obligatio eſt ſub ſola veniali culpa. Quia etſi verba Conciliorum rigidè videantur loqui, & ſub mortali obligare: at conſuetudo jam expoſuit obligationem hanc non tanti momenti eſſe, ut culpam venialem excedat illius tranſgreſſio. Et ita docent *Navar. Azori. q. 5. Ludovic. Lopez nuper allegati*. Et licèt *Angelus verb. ſcientia, n. 1. & ibi Sylv. num. unic. verſ. Secundum eſt, Tabiena ad fin.* dicant peccare mortaliter non addiſcentem orationem Dominicam, Symbolum, & Decalogi præcepta: at (ut benè notavit *Azor. ea quæſt. 5.*) ſtatim ſe explicant, ut hæc obligatio ſub mortali non ſit addiſcendi memoriter, ſed quo ad eorum ſubſtantiam (Ut nos explicuimus *num. 16.* Addit inſuper *Azor. ea q. 5. in fine, cum Nav. Sum. c. 11. Hiſpanè num. 22. Latinè, n. 18. & Ludovic. Lopez proximè allegato*, ſatis eſſe idiomate Latino addiſcere. Sed ſi intelligant de illius idiomatis conſciis, non eſt dubium: ſi verò de aliis, id non credo. Quia perinde eſt, ac non addiſcere. Et ita probavi *n. 16. in fine*.

20 Sed meritò dubitabis, an poſſit inter fideles dari ignorantia invincibilis à peccato excuſans horum myſteriorum fidei, quæ explicitè credere tenentur. Aliqui negant. Quia concionatoribus abundant, & paſſim in Eccleſia myſteria hęc cir-

circumferuntur, ac ſolemni ritu celebrantur. Et cum ad cujuslibet fidelis ſtatum pertineant, tenentur curare eorum notitiam aſſequi: quòd ſi non curent, ignorantia hæc culpæ tribuetur. Sic *D. Th. 1. ad Corinth. 11. lect. 4. D. Bonav. 3. d. 25 a. 1. q. 3. & ibi Durand. q. 1. n. 9. Gabr. q. unic. art. 2. poſt. 5. concl. Manuel. 1. tomo Sum. 2. edit. c. 88. num. 4.* At credo dari apud aliquos ruſticos hanc ignorantiam invincibilem: & ratione illius excuſari à peccato hæc ignorandi. Ducor, quòd contingat nil eos de hujus præcepti vi, & auctoritate audiiſſe: vel ſi audierint, nil inſtar brutorum percepiſſe: aut ſi perceperint, aliis negotiis diſtentos eſſe prorſus hujus oblitos: vel tempore quo addiſcere potuerunt, caruiſse Doctore, à quo inſtruantur. Item, quia ſæpè, & maximè rudibus, nec dubium, nec ſcrupulus circa hanc obligationem occurrit. In quo caſu eſse ignorantiam invincibilem etiam circa leges ad alicujus ſtatum pertinentes diximus *l. præc. c. 16. n. 21. 24. & 27.* Deinde, quia quamvis hi diligentiam adhibendo, inquirendo, aut benè vivendo, (ut tenebantur) hujus obligationis notitiam aſsequerentur: atque, eam non aſſequuntur eò quod inſtar pecorum omninò ſuæ ſalutis immemores vitam tranſigant: & proinde abſolutè poterant eam notitiam habere. Quia tamen non poterant ex intentione id cognoſcere, id eſt, quia moraliter loquendo non potuere id curare, utpote qui nullum habuere motivum, quo ad eam notitiam inveſtigandam inducerentur, eò quòd nec dubium, nec ſcrupulum conceperint, ideo ea ignorantia reputatur invincibilis. Et hanc partem ſuſtinent *Navar. Summa cap. 11. Hiſpanè, n. 18. Latinè, n. 22. verſic. 8. Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dubio 2. pagina* 428. *Vaſquez 1. 2. q. 76. art. 2. diſput. 121. c. 2. num. 3. Azorius tom. 1. lib. 8. inſt. mor. cap. 6. q. 7. & cap. 7. q. 3. & cap. 8. quæſt. ultim. Petr. de Ledeſma. 2. tom. Summa, tractatu 1. c. 3. concluſ. 7. Sayr. in clavi regia, lib. 2. c. 9. n. 15. in fine.* Et quamvis *Bannez, Petrus de Ledeſma, & Azor. d. cap. 6. quæſt. 7.* dicant raro contingere hanc ignorantiam invincibilem, meliùs tamen *idem Azorius eo. cap. 7. quæſt. 3. & Vaſquez proximè allegatus* dicunt ſæpè contingere. Quod rationes allatæ ſatis probant.

21 Ex his deducitur teneri confeſsarios interrogare pœnitentes doctrinam Chriſtianam, quoties probabiliter judicari poteſt fore, ut eam ignorent. Quia tenentur interrogare peccata, quæ veriſimile eſt pœnitentem commiſiſse juxta ſuum ſtatum. At hujuſmodi eſt hæc ignorantia. Sic *Bannez 2. 2. q. 2. art. 8. dub. 2. pag. 429. Petrus de Ledeſma 2. t. Somma, tract. 1. c. 3. poſt 7. concluſ. Azor. tom. 1. lib. 8. inſt. mor. cap. 8. quæſt. finali*: ubi benè ait non eſse hæc interrogare neceſse perſonas nobiles: aut benè a pueritia educatas, quæ ſtudio litterario vacant, aut frequenter ad confeſſionem accedunt. Quia meritò præſumi poteſt has non ignorare. Quòd ſi pœnitens ex ea ignoret id, quod hucuſque diximus eſse ſub mortali ſciendum: dicunt quidam teneri confeſsarium denegare ei abſolutionem. Quòd in in peccato lethali ſit. Sic *Megina lib. 2. Sum. c. 7. fol. 282. Manuel 1. tom. Sum. in 2. edit. c. 88. in fin. Ludov. Lopez 1. p. inſtructorii, c. 27. colum. penult. verſ. Neque iſti*: ubi hoc limitat niſi pœnitens ſit Æthiops ex Guinea adductus culpa domini non docentis hæc ignorans. Sed *Manuel* hanc limitationem rejicit. Quia dominus videns ſervum abſolvi, in eadem negligentia perſeverabit: eam tamen admittit ubi omni diligentia per dominum appoſita ſervus addiſcendi incapax eſset. Alii verò benigniùs loquuntur, dicentes hunc non ſtatim rejiciendum, ſed priùs inſtruendum à confeſsore, quòd ſi inſtructus didicerit, eſse abſolvendum: ſi ſecùs verò contingat, differendam eſse abſolutionem. Ita docent *Bannez, & Petr. de Ledeſma proximè allegati*. At meliùs *Azor. d. q. finali*. docet nequaquam hos ignorantes eſse à confeſſione rejiciendos. Quia ſæpè invincibili hujus præcepti ignorantia uſque tunc laborarunt: ob rationes *numero præcedenti* dictas. Et ſic ignorantia hæc culpæ ipſis non tribuitur. Quòd ſi ſemel, vel iterum admoniti ſunt, & diſcere potuere, ac proinde culpa non liberantur, ait abſolutionem adhuc denegandam non eſse, dummodo præteritæ negligentiæ eos pœniteat, ac firmiter proponant fore, ut diſcant. Sicut cum relapſis in alia peccata fieri ſolet. Quòd ſi ſæpiùs de hac re certiores facti adhuc neglexerint, tunc dicit abſolutionem differendam eſse donec addiſcant, ſi id commodè pręſtare valeant: ſin minùs, inſtruendos à confeſsore eo modo, quo potuerint, & poſtea abſolvendos: Et quidem in praxi exiſtimo numquam, aut rariſſimè denegandam abſolutionem ob Doctrinę Chriſtianę ignorantiam. Quia ruſtici ignorantes non habent commodè Doctorem, & confeſſor poteſt illos inſtruere, ne ipſi majorem addiſcendi capacitatem habent. Imo (ut *numero* 23. dicemus) hæc perfecta inſtructio non eſt neceſsaria ad eos abſolvendos.

22 Ea autem, quæ confeſsor hos ruſticos docere debet, ſemel, & iterum interrogando, ſunt in Trinitate eſse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, nec eſse tres Deos, ſed unum Deum. Et Jeſum Chriſtum Dominnm noſtrum eſſe verè Dei filium, verum Deum, & hominem, & eſse eum qui paſsus eſt propter noſtram ſalutem: ac eſse in Sacramento ſanctiſſimo. Quia hęc ſunt, quę communiter ruſtici ignorant, & circa quę interrogati paſſim errant. Nam Deum remittere peccata, & dare gloriam, ac omnia creaſſe, ac Chriſtum ad inferos deſcendiſse, ac ad cœlos aſcendiſse, ac futurum judicium: juſtoſque eterna gloria donandos: peccatores autem ęternis pœnis plectendos, quę ad aliorum articulorum fidei ſubſtantiam pertinent, omnes fideles intelligunt ſaltem craſso modo: prout ſufficere diximus *num.* 16. Et articulum ſanctę Eccleſię omnes norunt. Ut dixi *num.* 8. Præcepta etiam Decalogi craſso modo, & ut ab omnibus ſub præcepto ſcienda ſunt, nemo fidelis ignorat. Ut benè advertit *Navarra lib. 2. de reſtit. cap. 4. dubio 9. in nova editione, num. 92.* Atque idem de Eccleſiæ præceptis credo. Nemo enim inter fideles nutritus ignorat non eſſe pejerandum, non furandum, eſſe audiendum ſacrum, eſſe confitendum &c.

23 In articulo autem mortis, in quo pœnitens non ita aptus eſt, ut hæc doceatur, ſatis eſt ſi ei proponantur à confeſſario ea myſteria, quæ tenetur explicitè credere neceſſitate medii, ſeu finis, ut ſunt myſteria Trinitatis, & Incarnationis Chriſti, ut vel ſic actum illa explicitè credendi eliciat. Juxta id quod diximus, *num.* 18. neceſſarium eſſe, & ſufficere ad ſalutem, quando quiſpiam ob ingenii tarditatem incapax addiſcendi eſt. In eo enim ſtatu non ita valet æger. ut procurando eum addiſcere defatigandus ſit. Sed cum hoc ſit ſola præcepti neceſſitate requiſitum, (ut eo *num.* 18. diximus) inducendus eſt ad dolorem præteritæ negligentię culpabilis, ſi quæ fuerit, ac propoſitum addiſcendi data opportunitate. Sicut circa reliquas præceptorum tranſgreſſiones faciendum eſt. Sic *Pet. de Ledeſma 2. tom. Sum. tract. 1. c. 3. poſt. 7. concluſionem*. Atque idem faciendum exiſtimo, etſi pœnitens in articulo mortis minimè ſit, ſed aliàs morbo graviter. Quia eadem militat ratio. Imò in rigore etſi pœnitens bona valetudine utatur, non tenetur confeſſarius eum inſtruere procurando, ut tunc addiſcat. Sed ſatisfaciet proponendo illi, & explicando prædicta duo myſteria, ut ea explicitè credat, & inducendo ad negligentiæ dolorem, & emendæ propoſitum. Quia non eſt major hujus præcepti, quam aliorum ratio: ac pœnitens ſatis diſpoſitus eſt ad abſolutionem dolore præteritæ culpæ, ac emendæ propoſito.

24 Tandem id monuerim, inſtructionem declaratam *n.* 22. pro accedentibus ad confeſſionem, non ſatis eſſe pro adultis baptizandis. Quia cum in fide tyrones ſint, ac in infidelitate educati, ignorant prorſus fidei rudimenta, ac religionis Chriſtianæ præcepta. Quare niſi ſufficienter de his inſtructi baptizentur, periculum ſubeſt, ut poſtea conſcii fidei, & morum, ad quos baptiſmus obligat, retrocedant, aut ſe deceptos allegent. Atque jus ipſum naturæ hoc dictat. Nemo etenim prudenter fidem admittit, quam ignorat. Quamobrem ſufficienter hos de fide, ac Chriſtianis moribus ante baptiſmum inſtruendos eſſe, ex multis Conciliis, ac Scripturæ teſtimoniis probant *Sot. 4. d. 6. q. 2. art. 1. ad finem corporis, Suar. 3. t. in 3. p. q. 71. a. 2. in princ. commen. Valent. 4. t. in 3. p. diſp. 4. q. 3. punct. 3. ad fin.* Quare culpa mortalis eſſet ante hanc ſufficientem inſtructionem quempiam baptizare, niſi mortis periculum urgeret. Ut benè docent *Navar. Sum. Hiſp. c. 24. n. 15. Man. 1. t. Sum. in 2. edit. c. 27. num. ult.* Hæc autem inſtructio debet eſſe, ut fidei articulos ſaltem craſſo modo baptizandus intelligat, & præcepta Decalogi diſcat, & orationem Dominicam. Ut benè ait *Sotus ibid.* Nec tamen opus eſt, ut memoriter ſciat, ſed ſatis eſt, ut interrogatus reſpondere norit, ad credenda, petenda à Deo, & præcepta, eo modo, quo id in ſimili explicuimus *num.* 16. & benè docet *Bart. a Ledeſma in Summa Sacramen. ubi de baptiſmo, dub. 24. ad finem*: imò nec ſat eſſet ſcire memoriter.) Ut *eodem num.* 16. dixi. In mortis autem articulo, in quo neceſſitas urget, ſatis eſt explicare cathecumeno myſterium Trinitatis, & Incarnationis, Paſſionis ob noſtram redemptionem, & reſurrectionis, quæ explicitè neceſſitate medii tenentur omnes credere neceſſitate finis, & efficere, ut cathecumenus eliciat actum credendi explicitè. Ut in ſimili diximus *num. præced.* Atque ubi prudenti diligentia appoſita eſſet tam rudis baptizandus, ut non eſſet ſpes fore, ut ita fidei myſteria noſſet, ac pręcepta Decalogi, & Eccleſiæ, & orationem Dominicam, ut interrogatus reſpondere ſciret, exiſtimo etiamſi extra neceſſitatis articulum ſit, ſatis eſſe de illis inſtrui iterum, atque iterum, ita ut actum credendi explicitè eliciat, & propoſitum ſervandi præcepta: (ut in ſimili dixi *num.* 18.) ob rationem *ibi* traditam. Et decurſu temporis, ac uſu, & experentia plus diſcet.

CAPUT IV.

De obligatione externa confeſſionis fidei.

SUMMARIUM.

Præceptum eſt de externa fidei confeſſione, n. 1.
Explicantur caſus, in quibus hoc præceptum obligat, n. 2.
Quando nulla ex fidei confeſſione ſperatur utilitas, eſt vituperabilis, n. 3.
Quando cenſeatur honor ſubtrahi Deo, vel proximo utilitas, non confitendo fidem? n. 4.
An videns imagines calcari, ac Chriſtum contumeliis affici, teneatur fateri fidem? n. 5.
An peccet rogatus de fide tacens, aut verbis ambiguis, aut aliò ſpectantibus interrogantem deludens? n. 6.
Quid, ſi ſe Chriſtianum neget? n. 7.

Quid, ſi nomen Chriſtiani non uſurpetur pro religionis nomine? num. 8.
Quid, ſi Turcam, hæreticum, aut alterius ſectæ ſe fateatur? num. 9.
Quid, ſi ſe clericum, vel religioſum, vel papiſtam neget? nu. 10.
Quid, ſi clericus, vel religioſus induat habitum ſæcularem, dum per loca infidelium tranſit, ne agnoſcatur? n. 11.
Quid, ſi rogatus ab infideli etiam cum juramento, an ſacrum fecerit, illive interfuerit, neget? n. 12.
An liceat verbis, aut factis ſimulare ſectam fidei contrariam? Refertur quædam ſententia, n. 13.
Et ſententia Auctoris, n. 14.
Quid, ſi joco, & repræſentationis gratia? n. 15.
Explicatur quotupliciter veſtis, aut ſignum dicantur infidelium propria, n. 16.
Quando veſtis eſt propria non cauſa religionis diſcernendæ, ſed nationis, licet fidelibus ea uti ad celandam fidem, n. 17.
Quid, ſi ſit Infidelium propria ad diſcernendam religionem? Refertur quædam ſententia, n. 18.
Sententia Auctoris, n. 19.
Quid, ſi ad profitendam falſam religionem inſtituta ſit? num. 20.
Quid ſi in honorem auctoris falſæ ſectæ? n. 21.
An Chriſtiani in triremibus, & ſpeculatores, id eſt, eſpias, *licitè habitu, ac in lingua Turcarum utantur, ut ſe celent? num.* 22.
An milites uſurpantes ſigna, quæ infideles in ſuis vexillis geſtare ſolent, ut ſe contegant, peccent? n. 23.
An fidelis in hæreticorum locis carnes non edens diebus vetitis, fingens aliam cauſam quàm religionis, ne agnoſcatur, peccet? num. 24.
Quid, ſi ne agnoſcatur, carnes edat? n. 25.
An peccent Catholici in hæreticorum locis templa eorum adeuntes, ut conciones audiant, aut rem divinam, aut orent? n. 26.
Quid, ſi Princeps hæreticus jubeat omnes ad hæreticorum templa confluere? n. 27.
An aliquando liceat omittere ſignum publica lege, aut conſuetudine inſtitutum ad veram fidem profitendam? Refertur quædam ſententia, n. 28.
Sententia Auctoris, n. 29.

1 DE fide eſt, externam fidei confeſſionem eſſe pro aliquo tempore in præcepto: contra quoſdam hæreticos, quos refert, & latè impugnat *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 3. punct. 2. in init.* qui ajunt ſatis eſſe fidem animo retineri, ac proinde numquam eſſe peccatum illam ore negare, nedum celare. Conſtat tamen veritas noſtra ex illo *ad Rom.* 10. *Ore confeſſio fit ad ſalutem.* Et *Matt.* 10. *Qui me confeſſus fuerit.* Et *Luc.* 9. *Qui me erubuerit.*

2 Cum tamen præceptum hoc ſit affirmativum, obligat ſemper, non tamen pro ſemper. At præceptum negativum in eo incluſum, ideſt, numquam exteriùs negandæ fidei, obligat ſemper, & pro ſemper: ſicut & alia negativa. Præceptum autem hoc externæ confeſſionis fidei affirmativum in duplici caſu obligat. Prior eſt, quando non confitendo exteriùs fidem, ſubtraheretur honos debitus Deo. Ut quando quis rogatus de fide tacet, ob quod creditur eum non habere fidem, aut fidem non eſſe veram. Poſterior, quando non confitendo fidem, utilitas proximis impendenda ſubtraheretur. Quippe proximi eſſent negandæ fidei periculo, cui aliquis publica ſua fidei confeſſione occurrere poſſet. Et ratio utriuſque caſus eſt, quia cum finis aliarum virtutum ſit charitas 1. *ad Timoth.* 1. *Finis præcepti eſt charitas*, ideſt, actus cujuslibet virtutis ordinatur ad conjunctionem mentis cum Deo: qui eſt finis charitatis: tunc actus cujuslibet virtutis eſt in præcepto, quando neceſſarius eſt ad finem charitatis erga Deum, aut proximum. Quoties ergo Dei honos, aut proximi utilitas ſubtrahitur non confitendo fidem, obligabit confeſſionis fidei præceptum. Et ita ſubjiciendo exempla propoſita tradunt *D. Th. 2. 2. q. 3. art. 2. Angel. verbo Fides, n. 8. & ibi Sylv. q. 5. n. 8. Armil. n. 7. Tabien. q. 7. Azor. tom. 1. l. 8. inſt. mor. c. 7. q. 7.* addit benè alios caſus, in quibus præceptum hoc obligat, qui verè ad duos prædictos reducuntur, nimirum, quando tenetur quis alios res fidei, & religionis Chriſtianæ docere. Item, quoties nobis periculum negandæ exteriùs fidei imminet. Item, quandocumque ita obligamur, ut religionis actum præſtare nos oporteat, hoc eſt, debitum cultum Deo tribuere: tunc enim eo ipſo tenemur fidem ſaltem implicitè profiteri, ſive verbo, ſive facto, ſive ſigno. Quia ipſe religionis actus eſt quædam fidei implicita confeſſio. Sed primus ex his caſibus reducitur ad poſteriorem ſignatum, nempe ad proximi utilitatem. Duo autem ultimi ad priorem, nempe, ad Dei honorem.

3 Quando autem ex publica fidei confeſſione nulla utilitas ſperatur, ſed ſola infidelium perturbatio, non eſt laude digna. Sic *D. Th. eod. art. 2. ad 3.* Imò vituperio eam dignam eſſe meritò aſſerunt *Ang. Sylv. Tab. Armil. n. præcedent. alleg.* Atq; temerariam eam appellat *Toled. lib. 4. Sum. c. 2. n. 4.*

4 Sed ut prædicti caſus ampliùs enodentur, ſunt aliquot difficultates proponendæ. Prima difficultas eſt. Quando cenſeatur honor Deo, aut proximo utilitas auferri non confitendo fidem, ut ſic pręceptum confeſſionis fidei obliget? Breviter dico non eſſe hos caſus de ſubtractione merè negativa accipiendos, in qua quis merè negativè ſe habet abſtinendo à fidei confeſſione, ex qua honor in Deum redundaret. Quippe ſic intelligendo, confeſſio fidei, & aliarum vitutum actus ſemper eſſent in præcepto: cum illarum exercitium ſemper in Dei honorem cedat. Sunt ergo intelligendi de ſubtractione contraria, vel privativa. Contraria quidem, quia Deus afficietur ignominia non confitendo fidem. Privativa autem, quòd in eo eventu ceſſaret magnus aliquis Dei honor ex fidei confeſſione in ipſum redundans. Similiter utilitas proximi contrariè, vel privativè impediri dicetur, quando proximi per confeſſionem fidei alicujus facilè traherentur ad fidem, nec aliàs poteſt eis commodè proſpici, vel quando aliquis negandæ fidei periculo verſaretur, poteſt quiſpiam propria fidei confeſſione id damnum impedire. Sic. *Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 3. pun. 2. dub. 1. & 2.* ubi optime addit, quando ex confeſſionis fidei omiſſione alterutrum horum contingat, judicio prudentis in caſibus occurrentibus liberandum eſſe.

5 Hinc deducitur, Chriſtianum videntem Chriſtum ab infidelibus contumeliis affici, vel imagines conculcari, & temnendam fidem, niſi cauſam ejus publica fidei confeſſione tueretur, teneri ad id. Quia tunc contrariè ſubtrahitur honos Chriſto. Ita *Arag. 2. 2. q. 3. art. 2. dubio 2. poſt 2. concluſ. Manuel 1. t. Summæ, in 2. editione c. 119. n. 2.*

6 Secunda difficultas eſt. An rogatus de Catholica fide, & tacens peccet in præceptum confeſſionis fidei. Nam *D. Th. & alii, quos n. 2. retuli* id affirmant, quando ex eo ſilentio audientes crederent illum non habere fidem: aut fidem non eſſe veram. Et *Cajetan. 2. 2. q. 3. d. 3. art. 2. dub. 1.* cenſet id ſilentium contra fidei confeſſionem. Idem docent *Abul. c. 10. Matt. q. 129. Toled. l. 4. Sum. c. 2. n. 4.* Idem docent de rogato à tyranno, non diſtinguentes, an tyrannus ille fungatur publica auctoritate, an ſola privata, *Arag. d. ar. 2. dub. 2. concl. 2. Manuel. d. c. 119. n. 1.* At hoc ita univerſaliter dictum non placet. Quippe ex eo ſilentio, & exiſtimatione defectus fidei tacentis, quandoque ſola interrogantis id exiſtimantis deceptio ſequetur. Quam deceptionem permittere ſæpè licet, quando alter ſine cauſa, aut iniquè rogat. Ut conſtat in judice contra juris ordinem teſtes, aut reum interroganti. Et quamvis ex fidei confeſſione tunc facta redundaret Deo aliquis honor, non ſemper tenetur homo per hanc confeſſionem, aut aliarum virtutum exercitium Deo honorem exhibere. (ut *n.* 4. diximus.) Adde ex ea taciturnitate non colligi prudenter defectum fidei, ejuſque abnegationem in tacente: ſed potiùs defectum auctoritatis interrogantis. Sicut ſi interrogatus reſponderet: *Quid ad te?* Quare prædicta *D. Th., & aliorum* doctrina accipienda eſt, quando à perſona fungenti publica auctoritate, aut à judice interrogatio fieret: tunc enim tacens reus eſſet mortalis culpæ in fidei confeſſionem, ſecùs ſi à privato. Quia publica poteſtate interroganti magnus ex fidei confeſſione honor in Deum redundat, qui tacendo illi ſubtrahitur. Et ita docent *Valen. 2. 2. diſp. 1. q. 3. pun. 2. dub. 3. Azor. t. 1. l. 8. inſtit. moral. c. 27. q. 1. Bannez 2. 2. q. 3. ar. 2. dub. 1. concl. 3. Petr. de Ledeſma 2. t. Sum. tract. 1. c. 4. concluc. 6. Ludovic. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 41. verſ. Peccat mortaliter.* Atque ita refert *Tabiena verbo Fides q. ult.* multis ſęcularibus, ac religioſis in navi congregatis quędam fortè ebrium evaginato enſe ſic dixiſſe: *Si quis ex vobis Catholicus eſt, in medium prodeat à me perimendus*: & omnes tacuiſſe, nec tamquam alicujus culpæ reos damnatos eſſe à viris doctis de hac re conſultis. Nec refert, ſive illa publica poteſtas interrogans ſit ſuperior interrogati, ſive non. Quoniam in utroque eventu, ob rationem dictam tenetur interrogans reſpondere confitendo fidem, Sic *Valentia ibidem*. Similiter ob eamdem rationem non refert, ſive publicè, ſive privatim à publica poteſtate ea interrogatio fiat. Ita *Bannez ibidem*. Quando autem perſona privata interrogat, non tantùm poteſt interrogatus tacere, ſed poteſt quoque ſic reſpondere. *Quid tua intereſt? Quorſum me rogas?* Sic *Bannez ibidem*. Poteſt quoque interrogantem deludere verbis ambiguis, aut aliò ſpectantibus, diſſimulando propriam fidem. Quòd hoc non ſit fidem negare, ſed interrogantem injuſtè decipere. Sic *Azorius lib. 8. inſtit. moral. c. 27. q. 1.* In eo tamen caſu peccabit in fidei confeſſionem tacendo interrogatus à privato, ſi interrogatus perſona gravis ſit. Quia eo ſilentio ob perſonæ conditionem tacentis ingens detrimentum honos Dei, & fidei patietur. Sic *Valentia ibidem*.

7 Diverſum tamen eſt, ſi quis Chriſtianum ſe eſſe neget, ſive rogatus, ſive non. Hoc enim ſemper eſt mortale adverſus præceptum negativum incluſum in confeſſionis fidei præcepto præſcribens, in nullo eventu licere confeſſionem fidei negare. Et hoc peccatum à D. Petro admiſſum, dum præ timore ſe Chriſti diſcipulum negavit. Et ita Chriſtus *Mat.* 10. ait *Qui me negaverit coram hominibus, negabo eum coram Patre meo.* Et ita docent *Abulen. c. 10. Matt. q. 130. Bannez 2. 2. q. 3. ar. 2. dub. 1. concl. 2. & ibi Aragon. dub. 2. concl. 1. Petr. de Ledeſma 2. tom. Sum. tract. 1. c. 4. concluſ. 4.*

8 At hoc intelligendum eſt, quando quis rogatur, an ſit Chriſtianus, intuitu religionis ſignificatæ hoc nomine, ſecùs dum intelligit interrogans eo nomine aliam interrogati conditionem, quàm religionis. Tunc enim negans ſe Chriſtianum non peccaret mortaliter in fidei confeſſionem, ſed ad ſummum eſſet mendacium veniale. Ut apud Indos delictis Chriſtianorum irritatos nomen Chriſtiani odioſum erat, atq; eo nomine inſignem malefactorem ſignificabant: ſi quis ergo ab Indis rogatus, an Chriſtianus eſſet, id negaret, non peccaret in fidei confeſſionem. Quia cum de religione, & fide minimè rogetur, id non eſt fidem negare. Sic docent *Bannez 2. 2. q. 3. ar. 2. dub. 1. concl. 4. & ibi Arag. dub. 2. conc. 3. Manuel*

1. tom.